

LEDELSE:

Giv alle en stemme

SPROG:

Skab ægte samtaler

KØN OG SEKSUALITET:

Brug serier i undervisningen

Gymnasieforskning

ELEVERNE HAR ÆNDRET SIG

HVEM



ER DE



NU?



Gymnasieforskning

nr. 35

september 2025

Udgives af:

Gymnasieforskning IVS
CVR: 39139057
www.gymnasieforskning.dk

Kontakt:

redaktionen@gymnasieforskning.dk

Adresse:

Gymnasieforskning IVS
Att. Peder Holm-Pedersen
Kongshaven 80
2500 Valby

Ansvarshavende chefredaktør:

Peder Holm-Pedersen

Redaktør:

Mikkkel Kamp

Skribenter:

Marie Bille
Signe Tonsberg
Annette Haugaard
Eva Frydensberg Holm

Design:

Kenneth Schultz

Illustrationer:

Rasmus Juul
Jan Oksbøl Callesen

Korrektur:

Birgitte Østergård Sørensen

Tryk:

AKAPRINT A/S

ISSN nr.:

2246-0837

Oplag:

9.800

Kopiering, m.v.:

Artikler, fotografier, grafik og andet materiale fra magasinet Gymnasieforskning kan kopieres i enkelte kopier til eget privat brug – men ikke til uddeling blandt kolleger og andet. Der må således kun kopieres artikler i henhold til Copydans regler.

Gymnasieforskning samarbejder med **Center for Gymnasie- og Erhvervsuddannelsesforskning, SDU**, som bl.a. står for driften af vores forskningsdatabase.

FORSIDEILLUSTRATION:
RASMUS JUUL



Indhold

Ledelse

4 Alle skal byde ind

Selvom målet er præcis det modsatte, risikerer rektorer at distribuere ledelsesopgaverne til Tordenskjolds soldater.

Interview med Mads Pieter van Luttervelt.

Tema om nye typer elever

10 Hvem er eleverne?

Eleverne er anderledes, end de var for få år siden. Og de er vidt forskellige. Men hvordan er de? Det dykker vi ned i.

12 Følelser driver politisk engagement

Nogle gymnasieelever er politisk engagerede på nye og mere personligt og emotionelt drevne måder end tidligere generationer.

Interview med Jonas Lieberkind.

15 Uddannelse klarer vi selv

Nogle elever har entreprenante planer om at åbne virksomheder, og det formelle uddannelsessystem passer ikke ind i deres program. De kan selv skaffe den nødvendige viden, mener de.

Interview med Anne Larsen.

Tema om nye typer elever

18 Elevers fællesskaber undergraver klassefællesskabet

Nogle elever optager hinanden, mens de sover under bordet eller ryger en cigaret i timen. De har i det hele taget travlt med at være i opposition og deler det med andre på nettet.

Interview med Johanne Kirkeby.

21 Unge trækker sig

Det er langt fra en selvfølgelighed, at gymnasieelever deltager i sociale arrangementer på skolen og privat. Det skyldes blandt andet, at forventningerne til fællesskaberne har forandret sig.

Interview med Noemi Katznelson.

Mundtlighed

24 Ægte samtaler giver mening

At lære at tale et nyt sprog starter i det kommunikative. Når man taler sproget, lærer man det. Det kræver undervisning, hvor eleverne har mod og sproglige ressourcer nok til at slå sig løs på et nyt sprog.

Interview med Mette Skovgaard Andersen.

Tv-serier og køn

30 Serier rummer forståelse af køn

Forskningsprojekt foreslår at bruge populære dramaserier til undervisning i køn, seksualitet og ligestilling.

Interview med Louise Brix Jacobsen.

www.gymnasieforskning.dk

Gå på opdagelse i Gymnasieforsknings nye digitale arkiv

Søg, og du skal finde. I vores indtil videre 35 numre af Gymnasieforskning har vi skrevet om det meste, og nu gør vi alle artiklerne digitalt tilgængelige for vores abonnenter. I arkivet finder du masser af viden og inspiration til din egen undervisning, til den pædagogiske dag og skolens indsatsområder. Find arkivet på Gymnasieforskning.dk



Inkluderende ledelse: Ram ikke kun de sædvanlige

Det er mange år siden, at rektor var en egenrådig ensom høvding i toppen af hierarkiet. I den moderne gymnasieskole er en betragtelig del af ledelsesopgaverne fordelt på et bredt hold af både ledere og undervisere. Men selvom målet er præcis det modsatte, risikerer gymnasierne at distribuere ledelsesopgaverne til Tordenskjolds soldater. Læs her, hvordan du undgår det.



Af Signe Tonsberg

Lærerne ser måske ikke sig selv som ledere, men de *har* ledelsesopgaver: Én lærer står for skolens musical, og en anden har ansvar for at etablere elevgrupper om eksamensangst og lave intro-program for nye kolleger. En tredje lærer får en ny maritim studieretning i drift, og en fjerde underviser står i front for, at alle på skolen bliver dus med det nye it-system.

Alt sammen er eksempler på *ledelse*. Ledelse handler nemlig om at skabe resultater sammen med og via andre, pointerer ledelsesforsker Mads Pieter van Luttervelt.

Der er klare fordele i, at opgaverne på skolen lander hos mange forskellige typer medarbejdere – både hvad angår køn, anciennitet, kulturel baggrund og faglighed.

"Hvis man virkelig skal lykkes med sin organisation, så skal man også tænke diversitet som en kilde til at kunne løse opgaverne endnu bedre. Antagelsen er, at jo mere diversitet og forskellighed, der er, jo større mængde af viden er der også til rådighed i organisationen. Det kræver dog en aktiv og vedholdende indsats, fordi forskelligheder mellem mennesker også kan give anledning til konflikter," siger Mads Pieter van Luttervelt.

Det vender vi tilbage til om lidt.

Buzzwords og Leifs ledelsesopgaver

Men lad os lige med forskerens hjælp få definitionerne på plads i ledelseslandskabet, som ellers godt kan være et minefelt af buzzwords:

Ledelse handler om at skabe resultater sammen med og via andre. Den danske gymnasieskole er kendetegnet ved en høj grad af *distribueret ledelse* – også i forhold

til andre grupper offentligt ansatte som fx sundhedsprofessionelle, politifolk eller folkeskolelærere.

Distribueret ledelse indebærer, at en del af ledelsesopgaverne deles og bliver udført af flere mennesker i organisationen – ikke kun de formelle ledere som rektor, vicerektor og uddannelsesledere. På den måde er medarbejderne med til at sætte retning og træffe beslutninger.

Det fortæller Mads Pieter van Luttervelt, som er adjunkt og postdoc ved Kong Frederiks Center for Offentlig Ledelse på Aarhus Universitet, hvor han forsker i blandt andet inkluderende og distribueret ledelse.

Han har sammen med kollegerne Clara Siboni Lund og Anne Mette Kjeldsen undersøgt, hvilke lærerskuldre de distribuerede ledelsesopgaver egentlig lander på. For er det altid Leif og Claus, som får ansvar for strategi og skemalægning? Og Clara og Sille, der tager sig af trivsel?

Men Thomas har jo været her i 17 år

Der er grundlæggende to måder, man kan få distribuerede ledelsesopgaver på: Man kan blive spurgt, og man kan selv melde sig på banen. Forskerne taler om 'spontan' og 'planlagt' distribueret ledelse.

"Du kan blive spurgt, om du har lyst til denne her ledelsesopgave, men du kan også tage den af dig selv. Og der er måske i højere grad en kultur for at prikke erfarne medarbejdere på skulderen og spørge, om de vil løfte denne her opgave, fordi de har været på skolen i mange år. Men vi skal altid være opmærksomme på, hvad vi belønner i en organisation, og om der er værdifulde stemmer og synspunkter på skolen, som ikke bliver hørt eller inddraget," pointerer han.

Og her ligger en vigtig pointe, for meget taler for, at diversitet – også i hvem der løfter

ledelsesopgaverne – kan være sundt for en organisation. Det vender vi tilbage til om lidt. Men lad os først tage et kig på, hvem opgaverne lander hos.

Strategi, administration og relation

Mads Pieter van Luttervelt og hans forsker-kolleger har undersøgt, hvordan distribueret ledelse egentlig udfolder sig i gymnasieskolen. De har spurgt mere end 1.000 danske gymnasielærere om deres deltagelse i forskellige distribuerede ledelsesaktiviteter.

I undersøgelsen skelner forskerne mellem forskellige typer distribuerede ledelsesopgaver:

- **Opgaver, der handler om strategi og forandring.** Ledelseshandlinger, som er strategiske og rettet mod forandringer, kan fx være at arbejde på gymnasiets strategi eller vision.
- **Opgaver, der handler om administrative opgaver eller faglig ledelse.** Opgaverrelaterede ledelseshandlinger. Forskerne skelner mellem to typer opgaverrelaterede ledelsesopgaver. Den ene type er de **administrative aktiviteter**, som fx at lægge skema og følge op på, om man når sine mål i organisationen. Den anden type opgaver handler om **faglig ledelse**, som fx at bygge bro mellem faglige normer, faglig kvalitet og skolens mål. Her er man som medarbejder med til at præge resten af lærerkollegiet.
- **Opgaver, der handler om relationer.** Relationsorienterede ledelseshandlinger er ofte forbundet med et twist af personaleledelse. Også her skelner forskerne mellem to typer opgaver. Den ene type opgaver kan fx være, at man er med til at introducere en ny kollega eller

”Måske er der faktisk en gruppe af yngre medarbejdere, som egentlig gerne vil de distribuerede ledelsesopgaver, men som ikke i samme grad har eller får mulighed for at tage dem.”

Mads Pieter van Luttervelt

stå for konflikthåndtering og mægling. Den anden type relationsopgaver er mere uformelle opgaver, som binder medarbejdere og elever sammen, fx at arrangere en skolemusical eller andre sociale aktiviteter.

Trædesten til lederopgaver

Forskerne kan se, at både medarbejdernes anciennitet og køn tilsyneladende spiller ind på, om der ligger distribuerede ledelsesopgaver på deres skuldre – og hvilke opgaver der er tale om.

Lad os starte med at kigge på køn.

I kategorien af ledelsesopgaver, som har fokus på forandring, er de kvindelige lærere lidt stærkere repræsenteret end deres mandlige kolleger.

”Vi forventede faktisk, at mændene ville tage mest del i de her forandringsprægede, strategisk orienterede ledelsesopgaver. Men det er altså ikke det, vi ser. Og det er interessant, fordi forskningslitteraturen har en hypotese om, at mænd vil være mere involverede i de strategiske og administrative ledelsesopgaver,” siger Mads Pieter van Luttervelt.

I kategorien af distribuerede ledelsesopgaver, som har fokus på relationer, er der også lidt flere kvindelige end mandlige lærere.

De faglige ledelsesopgaver er blandt de mest udbredte og ligger ret ligeligt fordelt på mænd og kvinder.

Men i den del af de faglige opgaver, som har fokus på administration, er de mandlige lærere lidt i overtal.

”Det er især iøjnefaldende, at nogle af de administrative opgaver, som mændene deltager i, måske også er nogle af de opgaver, som i højere grad bliver anerkendt og kan være trædesten til en formel lederrolle

for dem, som er interesserede i det. De relationsorienterede opgaver er ikke i samme omfang synlige. Så som rektor kan man med fordel have blik for konsekvensen af, at forskellige typer medarbejdere er involveret i forskellige typer ledelsesaktiviteter,” siger Mads Pieter van Luttervelt.

Ellers kan man som leder komme til at bidrage til en skævhed i fordelingen af opgaver, hvor bestemte personer får bestemte typer opgaver. Så lærerne med de stærke omsorgsgener fx altid løfter relationsopgaverne, og teamet af erfarne lærere bliver spurgt om input til skolens nye strategi.

De erfarne løfter flere ledelsesopgaver

Og apropos erfarne lærere, så er det ikke bare køn, der hænger sammen med forde-

lingen af distribuerede ledelsesopgaver. Det gør anciennitet også. Forskerne ser et tydeligt billede af, at medarbejdere, der har været på skolen længe, også i højere grad er dem, der indikerer at bidrage aktivt til alle de forskellige typer ledelsesopgaver.

”Det er måske ikke så underligt, for det kan jo være, at det kræver lidt erfaring i organisationen at have modet til at tage det ekstra ansvar. Når man er nyuddannet gymnasielærer, ligger der ofte et hårdere arbejde med at planlægge og afvikle undervisning, end hvis du har prøvet det nogle gange,” siger han.

Men forskerne skeler her til et andet studie fra Holland, som viser, at mange af de yngre medarbejdere faktisk er *interesserede* i at tage del i distribuerede ledelsesaktiviteter, men at de alligevel ikke gør det. Og det kan være et vigtigt hint til gymnasielederne, som fordeler opgaverne.

”For måske er der faktisk en gruppe af yngre medarbejdere, som egentlig gerne vil de distribuerede ledelsesopgaver, men som ikke i samme grad har eller får mulighed for at tage dem,” konstaterer Mads Pieter van Luttervelt.

Så på samme måde som alle landets gymnasier hver eneste dag som en selvfølge arbejder med at inkludere mange forskellige elevtyper, kan de også med fordel arbejde med at inkludere mange forskellige lærerprofiler i de distribuerede ledelsesopgaver.

Får I hørt dem, som ikke taler højest

En vigtig del af inkluderende ledelse er at få aktiveret alle medarbejdere og den viden, de har, i organisationen. Det betyder også, at man som leder med fordel kan overveje, om der er nogen på skolen, som har vigtige ting på hjerte, men som af forskellige årsager

Har alle gymnasiets medarbejdere en stemme?

Her er en række spørgsmål, som I kan reflektere over på skolen, hvis I vil kigge nærmere på, hvor inkluderende jeres kultur egentlig er:

- Har vi diversitet i fordelingen af distribuerede ledelsesopgaver?
- Hvem bliver hørt? Hvis bidrag høres vi ikke så ofte?
- Hvordan kan I i højere grad få dem, der ikke bliver hørt, i tale?
- Hvad kan I konkret gøre eller kommunikere, så alle føler, at deres perspektiv er vigtigt?
- Hvordan kan I arbejde med at udvikle de møder, situationer og fora, hvor folk bliver hørt?

Kilde: Mads Pieter van Luttervelt

”Modbilledet til det inkluderende er, at man overser nogle mennesker og ressourcer i organisationen, som man ikke får kultiveret, men i stedet får negligeret eller undertrykt.”

Mads Pieter van Luttervelt

ikke får det udtrykt. Måske fordi de ikke får muligheden, eller måske fordi de ikke føler sig trygge.

Mads Pieter van Luttervelt opfordrer til, at man på skolerne er nysgerrige og laver nogle uformelle kortlægninger af, hvem der egentlig bliver hørt. Man kan se på: Hvis bidrag lytter vi til, og hvem mangler vi at lytte til. Og hvad skal der til for, at vi også får lyttet til dem, som ikke taler højest.

”Det skal kommunikeres klart, at vi faktisk værdsætter, at man kan være forskellige på vores skole, og at alle hver især har unikke perspektiver, som kan hjælpe med, at vi sammen kan løse skolens opgave,” siger han.

Jeg er mig, og jeg har brug for dig

Inkluderende ledelse bygger på antagelsen om, at alle mennesker har to grundbehov, forklarer Mads Pieter van Luttervelt. På den ene side har vi brug for at føle os unikke, have vores egen identitet og kunne differentiere os fra andre mennesker. Og på den anden side har vi behov for et tilhørsforhold til andre mennesker.

”Så tricket er at prøve at understøtte begge behov gennem sin ledelsesadfærd,” forklarer han.

Mads Pieter van Luttervelt og hans kolleger kan se, at medarbejdere, som oplever, at deres leder udøver inkluderende ledelse, i højere grad angiver, at de deltager i distribuerede ledelsesaktiviteter.

”Det lader til, at det kan være ret afgørende, hvordan rektor forholder sig til det her, og om folk føler, at deres input bliver værdsat, og om de føler sig trygge,” siger han.

Der er en positiv sammenhæng mellem, at lærere oplever, at rektor udøver inklude-

rende ledelse, og at de selv angiver at tage del i ledelsesopgaverne. Men om det ene faktum påvirker det andet – altså om der er kausalitet – kan forskerne ikke fastslå ud fra denne undersøgelse.

Epx'en kræver inkluderende ledelse

Særligt nu og i de kommende år kan der være gode grunde til at stille skarpt på inkluderende ledelse. Gymnasiesektoren bliver forandret, og det gør lærerværelserne også, blandt andet som følge af epx'en og de nye lærerfagligheder, som rykker ind mange steder.

”Vi kommer til at få skoler, hvor personalet kommer med mange forskellige uddannelsesmæssige baggrunde og deraf forskellige fagligheder. Og det kan blive en interessant og givetvis også udfordrende ledelsesopgave at arbejde med,” siger Mads Pieter van Luttervelt.

Gymnasieskolernes formelle ledelser er med meget få undtagelser selv befolket af rektorer, vicerektorer og uddannelsesledere, som selv har en baggrund som gymnasielærere. Og så er det interessant set gennem diversitets-ledelsesbriller, når der kommer mange forskellige fagligheder, som skal arbejde sammen, pointerer Mads Pieter van Luttervelt.

”Lederne er selv en del af professionen, som udgør hovedparten af personalegruppen. Og når man så får andre faggrupper ind, må man være opmærksom på, om der er nogle bias, eller om man fx taler implicit om nogle ting, som folk uden for professionen ikke har adgang til,” siger han.

Tordenskjolds soldat vil jo så gerne

Inkluderende ledelse handler grundlæggende om at få flere medarbejdere – optimalt set alle – til at deltage. Men resultaterne i studiet peger faktisk på, at inkluderende ledelse i særlig grad animerer Tordenskjolds soldater – altså de medarbejdere, der i forvejen er aktive – til at deltage.

Derfor har Mads Pieter van Luttervelt en opfordring til gymnasielederne: Vær særligt opmærksom på dem, der ikke har en stemme.

”For hvis man sprayer sin ledelse ud over det brede lærred, så tyder vores studie på, at det vil være dem, som i forvejen er mest tilbøjelige til at engagere sig, som vil blive endnu mere engagerede,” siger Mads Pieter van Luttervelt.

Så som leder kan man ubevidst og i den bedste mening komme til at forstærke nogle mønstre, som man egentlig hellere ville bryde. Fx at det altid er de samme, som stiller sig frem.

Hvis man ikke lader det inkluderende fylde i sin ledelse, er der god sandsynlighed for, at der kan være bestemte grupperinger og fagligheder, som får lov at være toneangivende og fylde, pointerer han.

”Modbilledet til det inkluderende er, at man overser nogle mennesker og ressourcer i organisationen, som man ikke får kultiveret, men i stedet får negligeret eller undertrykt,” siger han.

Og hvad er konsekvensen af det?

”Mit bedste bud er, at der så vil være nogen, der vil finde et andet sted at arbejde, fordi de hverken føler, at de er en del af fællesskabet, eller at deres unikke perspektiver bliver værdsat på arbejdspladsen,” siger han.

Så der er mange gode grunde til at tune ind på den inkluderende ledelse, for når vi føler os set, lyttet til og hørt, er det ikke bare den enkelte medarbejders arbejdsglæde, der stiger. Skolen bliver også bedre i stand til at løse og løfte sine opgaver. ●

Mads Pieter van Luttervelt er adjunkt ved Kong Frederiks Center for Offentlig Ledelse på Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Han forsker blandt andet i distribueret ledelse, inkluderende ledelse og troværdighed i ledelse.

FILOSOFI - HER OG NU


Praxis

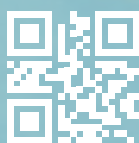
MANGE FLERE TRYKTE BØGER PÅ VEJ

Stakken af trykte bøger vokser støt, og i løbet
af 2025 udkommer hele 40 af slagsen.

55

RASMUS AXELSEN OG OLE DALSGAARD

Har du allerede haft fingrene i en af de nye analoge titler? Der er noget til de fleste fag – og der er mange flere på vej. Vi sender løbende bogpakker med frieksemplarer ud til alle gymnasier, så hold øje med posten.



BESTIL BØGER TIL DIT GYMNASIUM
PÅ [PRX.DK/BESTIL](https://prx.dk/bestil)

PRAXIS

SKØNLITTERATUR
'2000 - NYESTE TID'

Felix Thorsen Katzenelson
Kamilla Lohsboom
Lisebeth Holte Hansen (red.)

Praxis

URBAN ECHOES OF THE CA

SCENEKUNST
- HER OG NU



Praxis





Eleverne har forandret sig

De er anderledes, end de var sidste år. Vi har sværere ved at forstå, hvad der foregår. Det, der virkede for få år siden, virker ikke altid mere. Sådan lyder det nogle gange, når vi taler med undervisere, ledere og forskere.

Det bliver ofte nævnt, at noget er forandret hos eleverne. Ikke sådan at alle tidligere var på en måde og nu er på en anden. Snarere at de er vidt forskellige, og at nogle af de nye måder at være på ikke rigtig minder om, hvordan eleverne var for måske ti år siden, og i nogle tilfælde bare sidste år.

Men hvordan er de så?

Det satte vi os for at undersøge. Vi begyndte med at spørge på vores sociale medier, og flere af jer bekræftede, at der faktisk er nye tendenser. En skrev for eksempel:

”Der sker store forandringer i elevgruppen, og hastigheden, hvormed disse forandringer opstår, opleves som markant stigende. Det, der fungerede for blot få år siden – ja, nogle gange bare sidste år – er ikke længere hensigtsmæssigt eller tilstrækkeligt.”

Det er dem, vi taler med forskere om i artiklerne på de næste sider, hvor du sandsynligvis ikke finder en beskrivelse af den gennemsnitlige elev i dit klasseværelse. Til gengæld beskriver vi nogle af de små forskydninger, der pibler frem rundt omkring, som du måske kan genkende fra enkelte elevgrupper eller fra nabogymnasiet.

Den politisk engagerede gymnasieelev er drevet af følelser

Nogle gymnasieelever er politisk engagerede på nye og mere personligt og emotionelt drevne måder end tidligere generationer. Gymnasielærere skal rumme og forstå de unges følelser som et legitimt politisk udtryk, er budskabet fra forsker **Jonas Lieberkind**.

Af **Marie Bille**

Danske unge er generelt hverken særligt politisk engagerede eller aktivistiske, men en lille hardcore gruppe af politisk engagerede elever er dybt indigneret og bekymrede over verdens udvikling. Og spørgsmålene, de engagerer sig i, har en langt mere gennemgribende, eksistentiel og fatalistisk karakter, end tidligere generationers. Det forklarer Jonas Lieberkind, lektor på DPU, Aarhus Universitet. For gymnasielærere handler det om at forstå og rumme, at de unges stærke følelser er en helt essentiel del af deres

politiske engagement. Og det er noget nyt. Et godt eksempel på det er klimakrisen.

"Det handler om, at jorden brænder. Enten har vi et liv, ellers har vi ikke et liv. Det er ikke et spørgsmål om forskellige politiske valg, men et spørgsmål om eksistens. Den dybe eksistentielle bekymring bliver særlig interessant, for den har ikke været der på samme måde i tidligere generationer, og da mange gymnasielærere selv var unge i 70'erne, 80'erne og 90'erne," siger han.

Postpolitiske konflikter og en indre kamp med samvittigheden

Jonas Lieberkind forsker i unges politiske engagement og demokratiske dannelse. Han har lavet både store internationale og danske kvalitative undersøgelser af unges politiske engagement. Der er noget nyt på spil i forhold til nutidens unges politiske engagement, ifølge forskeren. På den ene side er mange unge i dag lidt mere pragma-

tiske, ydmyge og stille, men på den anden side finder vi så også den lidt hårde tone og det store engagement i forhold til verdens tilstand. Og det er drevet af en mere personlig og emotionel tilgang til nutidens politiske spørgsmål, som ikke fremstår som politiske valg mellem højre og venstre.

"Det, der kendetegner de her, jeg kalder dem for *postpolitiske konflikter*, er, at du sådan set også selv er skyld i dem. Danske unge går rigtig meget op i klima og har en stærk klimabevidsthed. Men de er samtidig nogle af dem i verden, som sætter det største CO2-aftryk. Så der følger en bemærkelsesværdig bevidsthed med, som ikke kun retter sig ud i samfundet mod de politiske kampe, som skal kæmpes. Der følger også en indre kamp med, hvor man på en eller anden måde arbejder med sin samvittighed. Det politiske engagement får på den måde en mere emotionel, affektiv eller følelsesbaseret karakter," siger Jonas Lieberkind.

At handle giver tryghed

Den indre kamp og de følelser, der følger med, kendetegner nutidens politiske unge og adskiller dem fra tidligere generationers politiske aktivister, ifølge forskeren. I modsætning til 68'ernes ydre kamp mod autoriteter, 80'ernes bz'ere eller 90'ernes aktivister fra Ungdomshuset og deres kamp mod 'systemet', er det politiske nu i højere grad rettet indad mod en selv og ens måde at være til i verden på.

"Mange har beskrevet en angst som en eksistentiel form for bekymring, og det at være bange som en grundfølelse, man har i kroppen. Det bliver en eller anden form for mix mellem noget klassisk politisk strukturelt og noget indre, som er meget vanskeligere at håndtere," siger Jonas Lieberkind og uddyber:

"Mange af de aktivister, jeg interviewer, fortæller netop, at det at være sammen med andre, der har det ligesom dem selv, eller at gå til en demo, giver dem en tryghed. Selve det at handle giver dem tryghed. Det handler ikke kun om at stoppe bilerne, men også om at stoppe utrygheden i sig selv," siger Jonas Lieberkind.

Kritikken består, euforien er forsvundet

Jonas Lieberkind trækker paralleller til det ikoniske ungdomsoprør i 68. Men noget er helt markant anderledes i dag, understreger han.

"Dengang var der en gruppe unge mennesker, som var meget engagerede, og som også havde en vis eufori, lyst og nogle utopiske scenarier omkring den verden, de kunne skabe. De ville kritisere kapitalismen, kønsstereotyper og traditionelle socialiseringsformer, men de så samtidig et eller andet skønt, utopisk eller alternativt billede for, hvordan vi kunne leve."

Kritikken var hård, men glæden var samtidig stor ved det, de unge 68'ere ville skabe, og som de også langt henad vejen fik skabt. Kollektiver, musik og ligestilling er nogle eksempler. I dag går mange af de samme tematikker igen. Men euforien er der ikke.

"Så hvor man i 68, hvis vi karikerer det lidt, ville opnå noget nyt, godt og skønt, så er de unge i dag mere drevet af sådan en bekymrende tendens til at ville undgå noget dårligt," siger Jonas Lieberkind.



"Mange af de aktivister, jeg interviewer, fortæller netop, at det at være sammen med andre, der har det ligesom dem selv, eller at gå til en demo, giver dem en tryghed."

Jonas Lieberkind

Vil korrigere systemfejl indefra

Det er mange af de samme dagsordner som tidligere, som de unge engagerer sig i, og de politiske ambitioner spænder vidt og bredt, forklarer Jonas Lieberkind.

"Der er jo både nationalkonservative, venstreorienterede, feminister, klimafor-kæmpere og alle mulige forskellige politiske ambitioner derude," siger han.

”Vi troede egentlig, vi var godt i gang med at ligestille kønnene. Men lige pludselig buldrer det frem med historier, og skeletterne vælter ud af skabet. Der var alligevel rigtig mange problemer.”

Jonas Lieberkind

Men der er noget nyt på spil, som i høj grad handler om, at det demokrati, vi troede på, og som mange teoretikere, filosoffer og meningsdannere konstaterede, havde sejret i 90'erne oven på Sovjetunionens sammenbrud, alligevel viste sig at have en masse systemfejl. Den erkendelse præger de unge i dag. MeToo er et andet godt eksempel, ifølge Jonas Lieberkind.

”Vi troede egentlig, vi var godt i gang med at ligestille kønnene. Men lige pludselig buldrer det frem med historier, og skeletterne vælter ud af skabet. Der var alligevel rigtig mange problemer,” siger han.

På en lang række fronter viste det sig, at det system, som vi alle sammen havde sat vores lid til, faktisk ikke holdt på alle parametre. Men hvor 68'erne ville revolutionere det hele og bygge nogle nye drømme op, så har unge i dag en lidt mere ydmyg, realistisk og pragmatisk måde at forstå verden på. De vil ind i systemet og korrigere det mere indefra, forklarer forskeren.

Ser ikke et generationsopgør

Forskellene i politisk forståelse kan være store mellem lærere og elever, men Jonas Lieberkind ser slet ikke et generationsopgør. Tværtimod.

”Der er en bemærkelsesværdig sympati mellem generationer,” siger han og peger på, at mange gymnasielærere i høj grad bakker op om elevernes politiske engagement.

Men det kræver noget særligt for lærerne at forstå den nye følsomhed og skabe plads til følelserne som legitime politiske udtryk.

”Det, som lærerne kan have svært ved at forstå, er, hvilke politiske konsekvenser det her *emotion work* har. Det kendetegner den

nye politiske elev. Det politiske handler for de her unge mennesker også om følelsesmæssigt at tilpasse sig den verden, de er i. At føle sig hjemme og at tillade andre det samme. Det, tror jeg, er svært at forstå for den ældre generation. Følelser er også politiske, ligesom politik er følelser.”

Den nye måde at engagere sig politisk bryder også lidt med de logikker, der gør sig gældende i undervisningen i fx samfundsfag, hvor politik og demokrati handler om samfundsinstitutioner, partipolitik og om logiske og rationelle argumenter.

”Hvis du tager en gymnasieskole og et klasseværelse, er det jo netop klart og opbyggeligt, det er rationelt orienteret med nogle fagligheder, som man diskuterer, osv. Men de logikker har en tendens til at privilegere nogle holdninger og fjerne andre: dem, som ikke kan artikulere sig så klart, den tavse eller den, som bare ikke har lyst til at tage den diskussion. Det kan være af mange grunde, måske fordi man føler sig personligt berørt,” siger Jonas Lieberkind.

Når politik bliver personlig

Det politiske engagement kommer ofte tættere på den enkelte unges liv og identitet end tidligere. Hvor tidligere politiske kampe kunne være kollektive og repræsentative, bliver det politiske i dag meget hurtigt personligt. Det skaber behov for nye former for tryk. Også i klasserummet.

”Fordi den politiske kamp flytter så tæt på, har man brug for de der *safe spaces*, eller trygge rum. Det finder de unge i høj grad i familien og blandt vennerne og i særlige grupper på internettet. Eller i naturen for eksempel, er der jo sådan set mange unge, der siger.”

Når politik ikke længere kun handler om ideologi og systemkritik i traditionel forstand, men også om oplevelsen af at være til i verden og at føle sig hjemme i den, stiller det nye krav til, hvordan lærere møder elevernes engagement i klasselokalet. Det betyder ikke, at følelser skal styre undervisningen, men at læreren skal kunne rumme og forstå dem som legitime politiske udtryk.

”Hvis man er en jødisk pige eller en palæstinensisk dreng, kan det godt være, at en debat om krigen i Gaza ikke er særlig fed at være i. Men det er også en ytring, når man bliver helt tavs eller bliver nødt til at gå på toiletet midt i timen. Den lærer, som forstår det udtryk, kan noget helt særligt, vil jeg mene.”

Tag elevernes følelser alvorligt

Det er netop her, læreren får en vigtig opgave. Ikke at gøre undervisningen terapeutisk, men at tage elevernes følelser alvorligt som et politisk udtryk.

”Der er de veltalende unge kvinder, som sidder foran i samfundsfag, Og så er det de måske mindre veltalende drenge, som bliver tavse, når bestemte typer af diskussioner kommer på banen. Den tavshed bunder i en følelse, men det er også en ytring. Men læreren og den ældre generation har uhyggeligt svært ved at forstå det som en ytring,” siger Jonas Lieberkind.

Og det er der mange gode grunde til, understreger forskeren. For de generationer, som lærerne tilhører, er politik noget, der skal ytres, det er klart, rationelt, velbegrundet og situeret i et bestemt partipolitisk hjørne.

”Det er en følelse ikke nødvendigvis. Den er ikke situeret. Den er ikke logisk. Den er ikke altid velartikuleret. Men følelsen udtrykker en relation til verden. Ikke mindst i de her tider er det en kunst for en lærer at forstå.” ●

Jonas Lieberkind er lektor på DPU, Aarhus Universitet. Her forsker han blandt andet i unges politiske engagement og demokratiske dannelse.

Tendens:

Uddannelse klarer vi selv

Nogle elever har entreprenante planer om at åbne virksomheder, og det formelle uddannelsessystem passer ikke ind i deres program, selvom de har evnerne til at begå sig. De kan selv skaffe den nødvendige viden, mener de.



Af **Mikkel Kamp**

De er inspireret af fænomener som tv-programmet *Løvens hule* og unge iværksættere og influencere, som på YouTube og sociale medier fortæller, hvordan de har skabt vildt vækstende firmaer ved hjælp af en god idé og masser af hårdt arbejde – der dog bliver suppleret med det søde liv på steder som Dubai og Sydspanien.

Uddannelse er til gengæld langt fra altid en del af historien, og det kan have betydning, også når de kommende iværksættere, og dem der bare er fascinerede af dem, går i gymnasiet.

Postdoc Anne Larsen stødte på to entreprenante unge mennesker uden planer om uddannelse, da hun interviewede elever i forbindelse med sin ph.d., som hun forsvarede i efteråret.

Som udgangspunkt havde hun ikke fokus på elever med disse træk, men de viste sig, da hun undersøgte, hvordan uddannelsesidentiteter konstrueres blandt unge voksne i deres overgang fra gymnasieelever til livet efter gymnasiet.

>

Vil åbne eget firma

I forskningsprojektet fulgte Anne Larsen to gymnasieklasser, mens de gik i gymnasiet. Cirka et år efter de havde fejret med studenterhuerne på hovedet, kontaktede hun dem igen og spurgte til deres uddannelsesplaner, som var vidt forskellige. Nogle var allerede i gang, mens andre endnu ikke havde besluttet sig.

To af de tidligere gymnasieelever, som begge har forældre med lang uddannelse, vidste, hvad der skulle ske, men det inkluderede ikke at tage en uddannelse, for det passede ikke ind i deres mere entreprenante planer inden for vidt forskellige brancher.

Den ene havde planer om at lave en forretning, som sælger naturvin, mens den andens plan gik i retning af at skabe en forretning inden for den rekreative branche med et højt luksus- og serviceniveau.

"De udnytter deres sociale kapital og i hvert fald den ene har været ude i branchen og fået kontakter og viden. Ingen af de to pegede på, at målet med iværksætterplanerne er at tjene mange penge. De fokuserer på, at de vil udleve en drøm, de har, og giver udtryk for at være virkelig passionerede og forfølger drømmen for at udfordre sig selv," siger hun.

Umiddelbart kunne de omtalte unge ligne nogle, der normalt vil søge ind på en videregående uddannelse. De er grundlæggende dygtige og bliver opfattet som dygtigere end de fleste andre, så de fremstår som nogle, der har let ved det faglige. Men de forstår ikke uddannelse som formel uddannelse. Det, de vil uddanne sig til, behøver man ikke en lærer til. De ser sig selv som kompetente til selv at styre, at de lærer, hvad de har brug for.

"De giver ikke udtryk for, at det formelle uddannelsessystem er dårligt, men de mener bare ikke, at de kan få, hvad de skal bruge for at opfylde deres drøm. De giver udtryk for, at de skal have 'hands on' og selv styre, hvad de skal lære," siger Anne Larsen.

Det har ikke været en del af projektet at undersøge, hvor de unge får deres inspiration fra. De er dog langt fra enkeltstående fænomener.

"De er en del af en tendens, hvor flere unge starter deres egne virksomheder, og der samtidig statistisk set er flere, som ikke har taget en videregående uddannelse inden for de første år efter studentereksa-

men," fortæller hun og henviser til tal fra Danmarks Statistik, som viser, at antallet af iværksættere og særligt antallet af unge iværksættere er steget. I 2020 var der 4.900 flere iværksættere i Danmark end i 2010. I samme periode er antallet af iværksættere i alderen 18-29 steget fra 3.000 til 4.900. Det er dog stadig håndværksvirksomheder, der fylder mest hos de unge.

Samtidig viser en undersøgelse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, at antallet af studenter, der ikke har fået yderligere uddannelse som 30-årige, er steget fra 15.000 i 2014 til 25.000 i 2022.

International tendens

De to elevers fortællinger peger i retning af et syn på uddannelse, som ligner de uddannelsesideologier, der beskrives inden for fænomener som hackschooling og worldschooling. De kommer primært kommer fra USA, hvor der blandt andet på sociale medier er fortællinger om, at man skal være uafhængig i forhold til uddannelse og selv

sammensætte den uddannelse, man har brug for.

Begge er alternative tilgange til læring, hvor man i høj grad selv former sin uddannelse ud fra interesser, nysgerrighed og personlige mål. Det kan sagtens foregå hjemme eller på rejser, hvor undervisning online spiller en væsentlig rolle, og praktiske erfaringer er ligestillet med akademisk viden. Tilgangen er i høj grad gjort mulig af den teknologiske udvikling, som gør, at man i højere grad end tidligere selv kan opsøge information og viden – og det bliver nemmere og nemmere.

Samtidig flourer der internationalt og i Danmark en række fortællinger, hvor influencere fortæller om deres liv som selvstændige.

De fortæller om deres arbejdsliv, som ofte ikke er baseret på uddannelse. Samtidig er det også livsstilfortællinger, som flourer på sociale medier. De udbreder alternative fortællinger om det gode liv.



Danmark dyrker selvstændighed

Sammen med den internationale tendens er der måske også et særligt dansk fænomen, som gør det endnu mere oplagt, at denne tendens findes i netop Danmark.

"Når vi ser, at elever, der er dygtige inden for systemet, vælger at blive autodidakte, kan det hænge sammen med, at vi i uddannelsessystemet dyrker det selvstændige og kreative arbejde og ikke mindst evnen til at arbejde projektorienteret og selv skaffe viden, som man også skal forholde sig kritisk til. Derfor kan der også være en lokal tendens her i Danmark," siger Anne Larsen, der i forskningsprojektet EDUCABLE sammen med kolleger er i gang med at undersøge, hvilken rolle digitale fællesskaber og sociale medier spiller for udskolingselevers syn på fremtidsmuligheder og uddannelsesvalg.

"Vi undersøger, hvilke forestillinger om uddannelse eleverne reproducerer, og hvordan de hænger sammen med det, de møder i skolen og på digitale medier. Som en del af det spørger vi dem, hvem de følger på YouTube og sociale medier, og får også adgang til deres sociale medier, så vi kan se, hvad de ser og hører," fortæller hun.

Endnu en mulig faktor, der kan trække i retning af at kreere sin egen vej i systemet, er en oplevelse af uddannelsesinflation.

"Man kan med rette tænke, at flere og flere får højere uddannelser. Jo flere der gør noget – altså får mere uddannelse – desto mindre garanti er der for, at et uddannelsesbevis kan omsættes til et attraktivt job. Mange unge oplever, at de ikke kan opnå den samme status og sikkerhed som deres

forældre ved at tage den samme uddannelse som dem. Man kan ikke nødvendigvis købe et tilsvarende hus på samme adresse eller få samme type job. Man er nødt til at tænke alternativt, og det kan man enten gøre ved at lægge mere uddannelse oven i

passer ind i det formelle uddannelsessystem.

"Hvis de elever, vi tror, vi laver noget for i gymnasiet og resten af uddannelsessystemet, ender med at søge væk, fordi de oplever, at de ikke hører til, så er det et

"De giver ikke udtryk for, at det formelle uddannelsessystem er dårligt, men de mener bare ikke, at de kan få, hvad de skal bruge for at opfylde deres drøm."

Anne Larsen

eller ved at gå en helt anden vej og droppe uddannelsen," siger Anne Larsen.

De behøver ikke systemet

Spørgsmålet er så, hvordan skolerne skal agere i forhold til disse elever? Det afhænger af, om man anser det for et reelt problem, hvem det i så fald er et problem for, og hvorfor det er et problem, påpeger Anne Larsen.

"Disse elever er ikke umiddelbart et problem i hverdagen. De deltager aktivt og klarer sig fagligt godt. Men hvis tendensen til at tillægge autodidakt entreprenørskab høj status udvikles og udbredes, kan der muligvis komme færre søgninger til gymnasiet eller måske flere, der dropper ud. Hvis mange studenter fravælger videregående uddannelse, er det også et problem i forhold til den officielle målsætning om, at flest muligt skal fortsætte til videregående uddannelse," siger hun.

Hun peger på, at der i forskningen er en tendens til at fokusere på elever, der yder modstand mod systemet, når de oplever, at de ikke passer ind i det.

"Men her er der unge, som ikke yder modstand, men alligevel forlader uddannelsessystemet. Som det er nu, er det ikke et problem, men hvis færre begynder at søge ind, og flere måske dropper ud, kan det blive det," siger hun og tilføjer, at man i gymnasiet måske skal være mere opmærksom på den gruppe, man som en selvfølge mener,

problem. Så har vi måske ikke det rigtige for øje," siger Anne Larsen.

Vil man forsøge at modarbejde tendensen, kan man overordnet set tænke i to retninger. Den ene er at imødegå interessen for entreprenørskabet. Den anden er at gøre det klarere, hvorfor der er værdi i mere klassiske akademiske discipliner og de fællesskaber, der er omkring dem på universitetet.

"De her unge taler slet ikke om studielivet og at være en del af ungdomsfællesskaber på den måde, som mange ellers har stor glæde af. Man kan forsøge at sætte fokus på dem og argumentere for værdien af ungdomsfællesskabet i de traditionelle uddannelser. Men hvordan disse unge skal mødes, afhænger i sidste ende af, hvad man ser som gymnasiets opgave," siger Anne Larsen. ●

Anne Larsen er postdoc på Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab på Københavns Universitet. Hun er en del af EDUCABLE, hvor hun sammen med kolleger undersøger, hvilken rolle digitale fællesskaber og sociale medier spiller for udskolingselevers syn på fremtidsmuligheder og uddannelsesvalg.

Elevs fællesskaber undergraver klassefællesskabet

Nogle elever har fuldt fokus – bare ikke på undervisningen, men på hinanden og på at leve op til normer, som er i opposition til klassefællesskabet og delvis foregår online. Resultatet er blandt andet, at de optager hinanden, mens de sover under bordet eller ryger en cigaret i timen. Senere deler de videoen med andre, der kan se, hvad de kunne slippe afsted med i timen. I andre fællesskaber forsøger elever at gamble sig til gevinster og spænding. Begge dele sker for at være med i fællesskaber, men de undergraver fællesskabet i klassen.

Af **Mikkel Kamp**

Du vender ryggen til klassen for at skrive på tavlen og har måske fornemmet, at der er uro. Når du igen står med fronten til klassen, er noget forandret. Flere elever har byttet plads. Næste gang du vender dig om, gentager det sig, eller måske har en elev denne gang simpelthen forladt lokalet eller tændt en cigaret, mens en kamerat filmer det.

Dette er virkelige oplevelser, som danske gymnasielærere har haft i klasseværelset, og de bunder blandt andet i, at nogle elever

er fuldt fokuserede på hinanden og samtidig nærmest slet ikke har fokus på undervisningen eller klassekammerater, som ikke er en del af deres gruppe.

Samtidig er det en del af en langt større tendens, hvor unge fra flere dele af verden deler videoer på TikTok under hashtagget "Avoiding Class", hvor de viser, hvordan de griller en pølse i fysiklokalet, sover under bordet i en engelsktime eller netop ubemærket forlader klasseværelset.

Gymnasieforskning har hørt om forskellige variationer af tendensen på flere gymnasier, hvor det er med til at undergrave fællesskaberne i klassen, at elevgrupper går mere op i at levere underholdning til et

delvist onlinefællesskab, end de går op i klassekammerater og undervisning.

På et af gymnasierne har en medarbejder fortalt om, hvordan noget er andeledes i år. Det er blevet voldsommere, og undervejs er inventar på skolen for eksempel blevet smadret. Det er aldrig sket før.

"Det er jo ikke nyt, at elever gør noget andet, end det var meningen i undervisningen, men det foregår på en helt anden måde nu. Der er opstået en kritisk masse, så hvis man tager fat i nogle elever og stopper det i den ene ende af klasseværelset, så foregår det et andet sted. Tidligere kunne man råbe dem op, men det er svært nu, for de ser kun hinanden og prøver at overgå hinanden,"



fortæller medarbejderen, som ikke har lyst til at optræde med navn og arbejdsplads.

En af konsekvenserne er, at det er svært at variere undervisningen fra det rent fagfaglige, og noget så almindeligt som gruppearbejde er vanskeligt, fordi elevernes opførsel stikker helt af.

Medarbejderen tilføjer, at de nye negative oplevelser med eleverne ikke begrænser sig til klasseværelset.

Det handler også om at filme læreren og vise det frem til andre, når han eller hun reagerer på, hvad der foregår i klassen.

"Lærere bliver bragt i en situation, hvor de reagerer, og så bliver det filmet og delt med andre. Eleverne viser situationer, hvor de praler med, hvad de kan slippe afsted med," siger medarbejderen, som ikke ved, i hvilket omfang videoerne bliver delt. Men det sker, og kolleger fra andre skoler i området har set videoer med lærere fra gymnasier, som reagerer på elevernes opførsel.

"Det er jo ikke nyt, at elever gør noget andet, end det var meningen i undervisningen, men det foregår på en helt anden måde nu. Der er opnået en kritisk masse, så hvis man tager fat i nogle elever og stopper det i den ene ende af klasseværelset, så foregår det et andet sted."

Anonym gymnasielærer

Social gambling

Det er langt fra den eneste form for fællesskaber, der udfolder sig i skoletiden, tager udgangspunkt i onlineaktiviteter, og som kan være undergravende for undervisning og læring, fortæller Johanne Kirkeby, som er

ph.d.-stipendiat fra Københavns Universitet, og som gennem fire måneders etnografisk feltarbejde har undersøgt gymnasieelevers digitale fællesskaber i to gymnasieklasser. Hun er ikke stødt på fænomenet, som er beskrevet her i artiklen. Til gengæld var

>

“Når de opfører sig anderledes, end man forventer i et klassefællesskab, vil de af den øvrige klasse også blive mødt af forventninger om, at de altid vil opføre sig sådan.”

Johanne Kirkeby

fællesskaber omkring online-gambling ikke til at komme udenom. Det handlede om poker, sportsbetting og især om spil på online spillemaskiner som enarmede tyvekægte, hvilket hun også fortalte om i Gymnasieforskning nummer 33.

Særligt i en HF-klasse var det ikke ualmindeligt, at drengene var i gang med online casinospil, mens der blev undervist. Og når de vandt eller tabte, kom der små udbrud som 'yes' eller 'arhh' ud i klassen, mens de andre gamblerdrengene kvitterede med anerkendelse, grin eller håndtegn. Også her rækker fællesskaberne ud over den enkelte klasse. De kommunikerer med andre med samme interesse i andre klasser, og det foregår i bogstavelig forstand, mens de sidder lige midt i klassen, som man kunne forvente, ville være deres fællesskab.

Det gav nogle sammenstød mellem forskellige normer.

“En klasse er et rum med bestemte normer, ligesom andre fællesskaber har andre normer. Så når man skal have anerkendelse i det ene fællesskab, kan disse normer være modstridende med klasserummets normer. Så der kan altså opstå et fællesskab indeni eller på tværs af det større klassefællesskab. Når normerne er modstridende med klasserummets, vil der opstå normbrud, og det kan gå ud over klassen – både lærere og de andre elever,” siger Johanne Kirkeby.

Gamblerdrengene beskrev deres egen spillepraksis med ord som hygge, spænding, adrenalin og fest og farver. Men hvor de selv oplevede gamblingen som en fest med mange muligheder for at deltage, oplevede andre klassekammerater gamblingfællesskabet som en lukket fest.

“Gambling var det bærende og mest statusgivende fællesskab blandt drengene

i HF-klassen, og derfor optog det en masse plads – også for dem, der valgte ikke at deltage. En af drengene, som ikke deltog, beskrev det sådan, at alle de andre drenge havde et problem med spil, som de ikke kunne håndtere. Gambling fyldte simpelthen rigtig meget i den klasse, og lærerne adresserede det også i undervisningen, når det blev for åbenlyst, at drengene gamblede,” siger Johanne Kirkeby.

Normsæt er adgang til fællesskaber

Johanne Kirkeby er blevet forelagt, hvad gymnasielærere har oplevet med elever, der fokuserer mere på at filme end at lære. Hun ser flere fællestræk med den gambrende drengegruppe, men der er også forskelle.

“Begge grupper ekskluderer sig selv og bliver også ekskluderet fra klasserummet, fordi der er nogle normer, der krydser, og som ikke harmonerer. Når de opfører sig anderledes, end man forventer i et klassefællesskab, vil de af den øvrige klasse også blive mødt af forventninger om, at de altid vil opføre sig sådan” siger hun.

En forskel på gamblerne og den anden gruppe er, at gamblerne godt nok havde andre normer end de resterende elever, men de var ikke 'anti-klasserum', hvor de var en direkte modpart til klasserummet.

“Gamblerne prøver ikke at gøre noget, der går ud over andre, mens det med den anden gruppe tilsyneladende er helt intentionelt. Men for begge grupper handler det om fællesskaber, som udfolder sig i klassefællesskabet. Ved at have et bestemt normsæt og en bestemt adfærd kan man passe ind i et fællesskab,” siger hun og tilføjer:

“Uanset hvad, så positionerer man sig i fællesskaber i forhold til nogle andre uden for fællesskaberne. Man definerer sig i opposition til noget andet, og det har stor betydning for selvforståelsen.”

Deler i større fællesskaber

Endnu et element er, at hvis de poster noget af det online eller deler det med andre i grupper, så forholder de sig til større fællesskaber end det, der er i klassen. Det har betydning, at det er noget, der foregår i et større fællesskab, og at oppositionen er en del af en international trend.

“Når det bliver delt online, er det ikke kun et lille fællesskab indeni klassefællesskabet. Derimod orienterer man sig ud mod et større nationalt eller globalt fællesskab. Det betyder, at det ikke kun er det sociale, man får ud af det, men også bredere anerkendelse og måske endda berømmelse. Det er en anden slags motivation, man kan opleve, hvis det er tilfældet. Får man mange reaktioner, når man gør disse ting, så vil man have flere menesker, der opfordrer en til at finde på noget nyt at prøve af,” siger Johanne Kirkeby.

Hun understreger, at kulturen bliver medialisert – altså at mediekulturen og hverdagskulturen gensidigt influerer hinanden. Derfor giver det ifølge forskning ikke for alvor mening at tale om fænomener som noget, der enten foregår på nettet eller offline i det virkelige liv.

“Det kan ikke opdeles på den måde, for det blander sig ind i hinanden og er ikke længere separate ting. Trends er en del af klasserummet, ligesom klasserummet kan være en del af trends,” siger hun. ●

Johanne Kirkeby Ph.d.-stipendiat Johanne Kirkeby forsker i unges digitale praksisser og fællesskaber ved Institut for Engelsk, Germansk og Romansk på Københavns Universitet. Hun har gennem fire måneder udført etnografisk feltarbejde i to gymnasieklasser, og hendes studier af elevernes digitale fællesskaber – herunder gambling – danner baggrund for en artikelbaseret afhandling.

Tendens: Unge trækker sig

Gymnasieelever deltager ikke med samme selvfølgelighed som tidligere i sociale arrangementer på skolen og privat. Det skyldes blandt andet, at de administrerer deres mentale balance, og at forventningerne til fællesskaberne har forandret sig, fortæller professor **Noemi Katznelson** fra Center for Ungdomsforskning.

Af **Mikkel Kamp**

Venner har arrangeret fest eller hygge, men når dagen kommer, tikker et par afbud ind – ikke fordi der er sygdom, men fordi nogle af de inviterede kan mærke, at det hele bare er ved at blive for meget, og at de har brug for at blive hjemme i aften og lade batterierne op. Samme tendens til at trække sig for at passe på den mentale tilstand kan opleves i skoletiden, til gymnasiets fredagscafé, eller på hytteturen, fortæller flere kilder fra branchen, som Gymnasieforskning har talt med.

Det harmonerer med, hvad Noemi Katznelson, der er professor og leder af Center for Ungdomsforskning på AAU, hører, når hun i forbindelse med sin forskning taler med lærere og ledere på gymnasiale uddannelser.

Der findes ikke et entydigt svar på, hvorfor tendensen til at skærme sig er øget. Men en del af forklaringen kan findes i mange unges syn på, hvad der skal til for at opretholde den mentale balance, vurderer hun.

"Vi kan se, at nogle unge prioriterer at trække sig, fordi de har en mental balance, de skal tage sig af. De er opmærksomme på,

hvornår de bliver "overloadet", som nogle formulerer det med it-sprog, mens andre taler om ressourceforbrug, og om at de skal

have en bæredygtig balance i de mentale ressourcer," forklarer professoren.

Det sker i en tid, hvor mange unge næsten hele tiden har individuelle projekter. >



“Mulighederne er grænseløse, så man kan altid gøre mere for at realisere sig selv. Det kan blive for tungt, så derfor ser vi en søgen efter trivsel i de indhyldende fællesskaber.”

Noemi Katznelson

De skal tjene penge, pleje kroppen, klare sig godt i skolen, tage kørekort, feste og meget mere.

”Det skaber tilsammen en enorm risiko for ressourceudpining hos den enkelte, og vi ser forskellige individuelle håndteringer af det. Derfor kan man opleve, at elever dropper timer eller en 18-års fødselsdag med begrundelser á la ”jeg trænger til at gøre noget andet,” siger Noemi Katznelson og henviser til rapporten Levbare ungdomsliv: Om unges bestræbelser på at trives, som Center for Ungdomsforskning udgav sidste år. Her fortæller unge om, hvordan de bruger det at trække sig som en måde at balancere de mange ting, der trækker i dem, med deres mentale ressourcer.

En af dem siger:

”Jeg kører nogle gange mig selv ud over kanten, fordi jeg føler, jeg skal. Man bliver jo også påvirket meget af sociale medier og føler, at man skal en masse ting, og at man burde gøre det her. Og i princippet har man tid i kalenderen, men ens hjerne og krop har bare ikke overskuddet til det. Og for mit vedkommende så bliver jeg fysisk syg. Jeg får feber og hovedpine. Men det er jo fordi, jeg har svært ved at finde den der grænse (...) Jeg er jo typen, der trækker mig helt, så der ikke er nogen, der ved, hvor jeg er. Simpelthen bare for at få noget ro omkring mig.”

Hun er meget selvbevidst om, hvad der rører sig i hende, og har et nuanceret sprog for, hvordan hun skal monitorere sit mentale helbred, siger Noemi Katznelson.

”Den unge kvinde oplever sig nødsaget til at rette fokus på sin indre mentale tilstand og beskytte sit mentale velbefindende for på den måde at sikre, at det ikke går galt for

hende og slår ud i egentlig mistrivsel,” siger professoren.

Længsel efter følelsesmæssigt fællesskab

Endnu en mulig årsag til, at gymnasieelever med mindre selvfølgelighed end tidligere dukker op til arrangementer, er, at de ikke orienterer sig mod de allerede givne fællesskaber, som eksempelvis en klasse. Til gengæld søger de mod selvvalgte fællesskaber, som kan bestå af venner fra grundforløbet, folkeskolen, sportsklubben eller noget helt fjerde.

Det er en forskydning, man skal forholde sig til, hvis hovedstolen af elever ikke længere per automatik læner sig mod de store fællesskaber, vurderer Noemi Katznelson.

Med søgning mod selvvalgte fællesskaber kunne det måske være oplagt at tænke, at unge i mindre grad end tidligere vil drage omsorg for, at andre også er en del af en gruppe. Så enkelt er det ikke.

”Der er flere bevægelser i gang. Samtidig med at vi ser den individuelle tilgang, hvor unge vil være sammen med dem, de kender i forvejen, så ser vi også en tendens til voksende ønske om følelsesmæssig forbundethed – de ønsker såkaldte fælles ”vi’er,”” siger hun og uddyber:

”En tendens blandt unge er, at det ses som en naturlig del af en relation, at man er meget inde i hinandens følelser. At man deler også det følelsesmæssige med hinanden og har en bestræbelse og længsel efter det følelsesmæssige fællesskab. For nogen forløses den længsel, men der er selvfølgelig også er en masse, det ikke sker for.”

I rapporten Levbare Ungdomsliv formulerer en 16-årig dreng det sådan her:

”Nogle gange kan det være svært at komme ned i hinandens følelser og sådan virkelig mærke, hvordan hinanden har det. Og det tror jeg er sådan fucking vigtigt.”

Generelt er der forandringer i de unges veje ind i fællesskaber, ligesom der er forandringer i selve fællesskaberne, forklarer Noemi Katznelson og introducerer udtrykket ”indhyldende fællesskaber” om de fællesskaber, de unge ønsker, hvor de kan opleve det omtalte ”fælles vi.”

Hun forklarer, at der blandt mange unge er følsomme og omsorgsfulde relationer og fællesskaber. De bestræber sig på at dele, støtte og være der for hinanden. ”Fællesskaberne er også adgangsbillet til at blive ’indhyldet’ i noget, til at flytte fokus fra sig selv og sin egen selvrealisering til et kollektivt ’vi’, hvor de unge på forskellige måder fletter sig ind i hinanden og overskrider grænserne for individualitet. Det er her, man finder glæde, nærvær, nydelse og dybde,” siger Noemi Katznelson og fortsætter:

”Der er en stærkt mobiliserende kraft i den individuelle selvrealisering. Der er et væld af muligheder, men det kan også føles som en belastning for den enkelte. Mulighederne er grænseløse, så man kan altid gøre mere for at realisere sig selv. Det kan blive for tungt, så derfor ser vi en søgen efter trivsel i de indhyldende fællesskaber,” siger professoren.

Det kan for eksempel være et ”vi”, hvor man i en venindegruppe ved, at man altid har hinandens ryg, en gruppe elever, der samarbejder om at spille en koncert, eller helt fysisk, hvor elever sidder eller ligger meget tæt på hinanden i en såkaldt cuddle pile og nærmest fremstår som en fysisk enhed.

”Der er en længsel efter sammenhænge, hvor selvrealiseringen sættes på stand by. Man giver gerne afkald på noget frihed for at være en del af det fællesskab – et fællesskab, som i øvrigt er dynamisk, så man kan gå ind og ud af fællesskabet,” siger Noemi Katznelson.

Endnu en 16-årig har udtrykt den dobbelthed sådan her over for forskere fra CEFU.

”Man kan føle, at man hører til et eller andet sted med et fællesskab. Selv om det er irriterende at føle, at man er afhængig af andre, så får man næsten mere frihed af, at man har en eller andet tryghed i, at man

har nogen, der forstår en, og man kan være sammen med."

Det kan måske virke som to modsatrettede tendenser, at unge på den ene side dyrker den individuelle selvrealisering, mens de er klar til at give afkald på noget af det for at være en del af et fællesskab. Men sådan er det.

"Det stritter i alle mulige retninger, og der er sjældent konsistens i, hvad vi mennesker gør. Når der er en længsel efter en bestemt type fællesskaber, er det jo heller ikke altid, de lever op til det, man forventede," siger hun.

Det gælder i høj grad i skolefællesskabet, hvor en klasse, gruppe eller et udvalg, der står for fredagscaféen, langt fra altid kan tilbyde en følelsesmæssig forbundethed.

"Der kan være skuffelser. Man kan komme i en uforløst position i fællesskabet, og så kan det være, at eleverne beder om at skifte klasse, fordi de mener, de bedre kan opnå et fællesskab, som lever op til forventningerne i en anden klasse. Det følelsesmæssige tillægges en meget større værdi nu end tidligere. Man lytter mere til den følelse og vil som en konsekvens måske trække sig fra klassens fællesskab og prioritere andre," siger hun.

Det har konsekvenser, når man trækker sig

Tendensen med at trække sig er ikke forbeholdt skolelivet. Den er generel. Man trækker sig, når man sidder i bussen med høretelefoner på, eller når man vælger ikke at komme til et arrangement, man er inviteret til.

Selvom unge gør det for at trives og håndtere de mentale ressourcer, passer det ikke nødvendigvis med gymnasiet forventninger til et ungdomsliv, forklarer Noemi Katznelson.

"Lærere længes efter elever, som engagerer sig i skolens liv og er på, og de unge er meget på – også i fritiden. De skal være med til festerne med andre unge og til mormors fødselsdag om søndagen. Samtidig er de måske ved at tage kørekort, og så føler de, at de er nødt til at trække sig fra det sociale arrangement på skolen tirsdag aften," siger hun.

Prioriteringen er ikke nødvendigvis forkert, men den har konsekvenser.

"I de enkelte tilfælde er det generelt helt legitimt, men det er også et individuelt

behov. Og det har konsekvenser for fællesskaberne i skolen eller til fester, når halvdel melder fra, fordi de har mere behov for at koble af. De andre mangler dem jo," siger Noemi Katznelson.

Men er de unge blevet mere sårbare end tidligere, når de tilsyneladende har større behov for at koble af og skærme sig? Den type konklusioner er Noemi Katznelson ikke meget for at drage.

"Man skal være meget varsom i forhold til at komme med forklaringer. Man kan meget hurtigt ramme skævt. Der er mange fortællinger om, hvad de unge er for nogle størrelser, og mange af dem er stærkt generaliserende. Jeg anbefaler derfor, at vi lige trækker vejret, inden vi konkluderer noget om årsagsforkla-

Podcastserie om levbare liv

Center for Ungdomsforskning har udgivet en ny podcastserie. Den bygger på forskningen i projektet Levbare ungdomsliv: Om unges bestræbelser på at trives, og kan findes på cefu.dk.

ringer. Men vi ved dog, at noget forandrer sig," siger hun og sætter trumf på over for de hurtige forklaringer.

"Jeg har nu arbejdet i knap tre år på et forsknings- og udviklingsprojekt på flere forskellige ungdomsuddannelser om netop disse ting. Og jeg kan ikke give en entydig forklaring. Det siger noget om kompleksiteten, men der har i et stykke tid været debat om hastighed i samfundet som en del af en mulig forklaring," siger hun.

Skab overskuelige præstationer

Man kan overveje, om gymnasiet kan indrettes, så det ikke i så høj grad er nødvendigt, at eleverne hver især skal arbejde hårdt for deres trivsel – så det ikke er nødvendigt for den ene at skippe undervisningen mandag morgen, mens en anden gør det onsdag eftermiddag.

"Vi kan overveje, om vi kan indrette vores uddannelser, så det ikke er nødvendigt at være på hele tiden. Måske skal kravene tilpasses, så eleverne ikke ender med at lave balancearbejde, hvor de bliver væk eller køber tøj på nettet i historietimen. Måske

skal der ikke være forventninger til dem i alle timer, samtidig med at forventningerne til det sociale er skruet op for fuldt blus osv." siger Noemi Katznelson.

Man kan også overveje, om elever skal præstere på andre måder end i dag.

Elever oplever, at der i deres hverdag er højt tempo, og at der er fokus på præstationer. Og præstationerne er ofte grænseløse, for man kan altid læse mere op på skolestofet, træne sin krop mere eller gøre mere for at være en god ven.

"Derfor har de en længsel efter at præstere inden for noget, de kan komme i mål med. Det må meget gerne være noget kollektivt, hvor de oplever og præsterer noget sammen, som de kan gøre færdigt. Hvis de bagefter kan tænke: tænk, at vi har gjort det og det. Vi kan overveje, hvordan vi mere strukturelt kan komme mere i den retning," siger hun.

Samtidig er der en bevægelse hen imod, at eleverne gerne vil deltage i hyggearrangementer, hvor præstationen så vidt muligt er taget væk. Det kan være uformelle arrangementer, hvor der er mulighed for at være sammen med lærere og de andre elever på andre måder – arrangementer, hvor man sætter elevernes "jeg-projekter" på pause og etablerer nogle fælles "vi'er".

"Det betyder, at eleverne kan slappe af i det. Det kan være, at lærerne har taget et spil med, som man hygger sig med, og når læreren har medbragt spillet, slipper eleverne også for at forholde sig til, om de har taget et dumt spil med," siger professoren og tilføjer, at man med denne type arrangementer ikke vil ramme alle, men det vil øge muligheden for, at flere er med i fællesskaber. ●

Noemi Katznelson er professor og leder af Center for Ungdomsforskning på AAU, som står bag en række forskningsprojekter om unge og unges trivsel.

Når samtalen føles ægte, giver fremmedsprogsundervisningen mening for eleverne

Den tid, hvor man skulle terpe grammatik, inden man kastede sig ud i det tyske eller spanske sprog, er forbi. I dag ved man, at det at lære at tale et nyt sprog starter i det kommunikative. Når man taler sproget, lærer man det. Men hvordan skaber man en undervisning, hvor eleverne faktisk har lyst, mod og sproglige ressourcer nok til at slå sig løs på et nyt sprog?

Af **Eva Frydensberg Holm**

Durch, für, gegen, ohne, wieder, um...

I hvert fald de af os, der har rundet de 30, husker de tyske remser fra gymnasietiden. Selv husker jeg, at de nærmest stod i centrum for min tyskundervisning. Og også i den mundtlige del af faget gjaldt det om at have styr på både grammatik og udtale.

Heldigvis er der sket meget, siden jeg gik ud af gymnasiet i 90'erne. I dag ved man, at det at terpe grammatik og sigte efter korrekt udtale ikke er den optimale vej

til at lære at tale et nyt sprog. Faktisk skal man gøre præcis det omvendte, fortæller Mette Skovgaard Andersen, der er ph.d. og centerleder hos Det Nationale Center For Fremmedsprog (NCFF).

"Tidligere mente man, at man bedst tilegnede sig sprog ved først at få grammatikken præsenteret. Så skulle man øve sig inden for nogle ret faste rammer, og til sidst kunne man producere sprog. I dag ved vi, at det i virkeligheden er omvendt," siger Mette Skovgaard Andersen.

Hun forklarer, at man i dag ved, at man for at turde kaste sig ud i at tale et nyt sprog

først skal have en eller anden form for tillid til, at man kan, og så skal man blive ved med at bruge det, man kan. Og så først til sidst, når man får behov for at blive bedre og mere akkurat, kommer grammatikken i spil.

"Det er altså ikke, fordi man ikke skal lære noget grammatik, men rækkefølgen er anderledes. Frem for at starte med at præsentere grammatikken, bygges den på, når behovet opstår hos eleven," siger Mette Skovgaard Andersen.

Men trods ny viden og læreplaner, der vægter det at kunne kommunikere og gøre sig forståelig højere end at udtrykke sig



korrekt, og ikke mindst lærere, der lægger sig i selen for at skabe den optimale mundtlighedstræning, knytter der sig også i dag udfordringer til mundtligheden i fremmedsprogene. Det viser en spritny undersøgelse blandt over 40 fremmedsproglærere på et bredt udvalg af danske gymnasier, som NCFF netop er i gang med at analysere resultaterne af.

"Der er ingen tvivl om, at både lærere og elever mener, at mundtligheden i fremmedsprogene er meget vigtig, og at gymnasieelærerne arbejder hårdt for at gøre det godt. Men lærerne udtrykker usikkerhed på, hvordan man laver den gode mundtlighedstræning," siger hun.

Hun fortæller, at mundtligheden, ifølge undersøgelsen, mange steder synes at tage form af det klassiske spørgsmål-svar-format eller præsentationer, mens det, hun kalder den ægte dialog, fylder mindre. Desuden viser undersøgelsen en tydelig tendens til at kigge på, hvad eleverne skal kunne til eksamen, og lade det styre undervisningen.

"Resultaterne indikerer, at det ville være godt for lærerne at få noget mere viden på nogle områder. Flere af lærerne efterlyser selv redskaber til, hvordan man træner mundtligheden, og ikke mindst hvordan man evaluerer den," siger Mette Skovgaard Andersen.

Den ægte samtale

For knap tre år siden spurgte NCFF 1.000 elever i 3., 6. og 8. klasse og i 1., 2. og 3. g om deres oplevelser af fremmedsprogsundervisningen. Hovedkonklusionen var, at eleverne gerne vil lære fremmedsprog. De vil gerne i interaktion med andre kulturer. De vil gerne tale med dem og forstå dem. Men de gav udtryk for, at de ikke oplevede, at undervisningen i skolen gjorde dem i stand til det.

"Man kan sige, at eleverne har to forståelser af fremmedsprog. Nemlig fremmedsprog i en undervisningskontekst og fremmedsprog i virkeligheden, og der er tilsyneladende ikke stort nok overlap mellem disse to forståelser til, at undervisningen motiverer dem," siger hun.

Hun peger på, at det selvfølgelig ikke er muligt at gøre fremmedsprogsundervisningen i gymnasiet lige så autentisk, som det er at gå i dialog med mennesker ude i den virkelige verden, men man kan godt

Sådan kommer du i gang med den task-baserede undervisning

Den task-baserede undervisning sigter mod at spejle den måde, vi bruger sprog på i den virkelige verden. Dvs. den måde vi anvender sproget til at handle og gøre ting med for at opnå det, vi gerne vil.

En god task-opgave skal derfor få eleverne til at opleve et reelt kommunikationsbehov – et behov for at udveksle information eller holdninger. Det behov kan opstå, når du præsenterer dem for en task-opgave, der lægger op til, at de udspørger hinanden om noget, de ikke umiddelbart kender svaret på.

En task-opgave har altså altid et tydeligt formål eller resultat, som er andet og mere end blot at kommunikere på målsproget.

Forskellige typer task-opgaver

Der findes flere typer af task-opgaver. En type har fokus på at opliste. Det kan for eksempel være med udgangspunkt i spørgsmålet 'Hvad er de fem vigtigste kvaliteter hos en lærer?' Eleverne brainstormer eller tager afsæt i en række udsagn, som de diskuterer. Afslutningsvist bliver de enige om en rækkefølge med den vigtigste kvalitet først.

Du kan også bede eleverne om at ordne eller sortere noget. Det kan være, at de i fællesskab skal sætte en række begivenheder i den korrekte kronologiske rækkefølge, sortere kortere tekststykker efter genrer eller sætte en billedserie i korrekt rækkefølge.

Endnu et eksempel på en task-type er den problemløsende, hvor du beder eleverne om at diskutere og komme med konkrete løsningsforslag. Det kunne for eksempel være til affaldssorteringen på skolen.

Udgangspunkt i elevernes ressourcer

I den task-baserede undervisning bruger eleverne hovedsageligt det sprog og de kommunikationsstrategier, de selv har til rådighed. Men som underviser kan du hjælpe på vej ved at give eleverne nogle færdige udtryk eller sætningsrammer – såkaldte *chunks* – som eleverne kan anvende i de konkrete sprogbrugssituationer.

Eleverne behøver ikke udtale sig grammatisk korrekt, og heller ikke udtalen er afgørende, så længe eleverne forstår hinanden, og de kan løse opgaven.

Evaluerer af tasken

Efter tasken er løst, kan du som underviser samle op ved at tale med eleverne om, hvilke sproglige ressourcer de havde før tasken, hvilke de brugte under tasken, og hvad de har lært. Og er der et særligt sprogligt fokus, de skal være opmærksomme på?

Kilde: Det Nationale Center for Fremmedsprog

skabe en undervisning, hvor mundtligheden opleves mere autentisk. En vej til det er den såkaldte task-baserede sprogundervisning. Her står kommunikation centralt, og målet er, at eleverne skal opleve et reelt kommunikationsbehov.

"Man stiller eleverne opgaver, de ikke umiddelbart kender svaret på, men som de skal finde en løsning på ved at udspørge og gå i forhandling med hinanden. Når de er blevet enige om løsningen, er opgaven løst," siger hun og forklarer, at et eksempel på en sådan opgave kunne være at bede eleverne om i fællesskab at prioritere en rækkefølge inden for et givent emne.

"Det kunne fx være med udgangspunkt i et spørgsmål som, 'hvad er de fem vigtigste kvaliteter hos en lærer?'. Så kan man bede eleverne om at brainstorme eller tage afsæt i en række udsagn, som de skal diskutere. Til sidst skal de blive enige om en rækkefølge med den vigtigste kvalitet først," siger Mette Skovgaard Andersen.

Hun fortæller, at fokus i den task-baserede undervisning især er på at give eleverne mulighed for at bruge deres egne sproglige ressourcer. Det, de siger, behøver ikke være grammatisk korrekt, og heller ikke udtalen er afgørende, så længe eleverne forstår hinanden, og de kan løse opgaven.

Grammatikken og den korrekte udtale arbejder man først med, når eleverne får behovet.

"Som underviser er man selvfølgelig nødt til at give dem nogle byggesten en gang imellem. Og her kan det være godt at give dem så mange færdige byggesten, som det overhovedet er muligt. Det kan være i form af det, vi kalder *chunks*, hvor man giver færdige udtryk eller sætningsrammer, så de har bedre mulighed for at udtrykke det, de gerne vil, og på den måde få en mestningsoplevelse, der giver dem lyst til at sige noget mere – og tillid til, at det faktisk lader sig gøre," siger Mette Skovgaard Andersen og fortæller, at når eleverne begynder at opleve, at det for eksempel er træls, at de ikke kan stille et rigtigt spørgsmål, så bygger man grammatikken på – på en måde, hvor eleverne oplever det meningsfuldt og koblet til den udfordring, de står med.

Boost til franskfaget

At den task-baserede undervisning kan være en vej til at skabe succesoplevelser og booste elevernes motivation, oplevede Emmelie Kristina Krog, der de seneste 15 år har arbejdet som fransklærer på Silkeborg Gymnasium.

Sidste år var hun med i et projekt, finansieret af Det Nationale Center For Fremmedsprog, hvor hun sammen med andre fremmedsproglærere undersøgte task-baseret undervisning og udviklede opgaver, der kunne bruges på tværs af sprogfagene.

Projektet faldt på et tørt sted. Igennem flere år havde hun nemlig observeret, hvordan eleverne mødte glade og motiverede op i 1.g for så at miste deres motivation, når de ramte 2.g, og faget blev sværere, og der syntes at være lang tid til studenterhuen.

"Jeg syntes, vi havde prøvet rigtig meget uden helt at knække koden," siger hun og fortæller, at task-tilgangen gav hende nogle nye redskaber.

Som eksempel peger hun på en opgave, hun udviklede sammen med de andre lærere, hvor eleverne skulle gætte, hvilken person, de var, fra den film de lige havde set, eller den tekst de lige havde læst.

"Da jeg prøvede den af i min franskundervisning, sagde jeg: 'Nu skal I løse denne opgave, og så længe I gør det på målsproget, er jeg faktisk ligeglad med, hvordan I

gør det, og hvordan det lyder'. De fik nogle ordkort med støtteglosser, men ellers havde de det ordforråd, de havde," siger Emmelie Kristina Krog og fortæller, at det virkede frigørende for eleverne ikke at skulle læne sig op ad en tekst.

Samtidig var det en succesoplevelse.

"En task har den fantastiske indbyggede struktur, at når du har løst din task, så ved du det. I dette tilfælde var opgaven løst, når de havde fundet ud af, hvilken person de var. Det giver eleverne en succesoplevelse, at de faktisk kan bruge sproget godt nok til at gøre sig forståelige og løse en opgave," siger hun.

Men selvom Emmelie Kristina Krog oplevede, at task-undervisningen gav eleverne

Hvorfor task?

At løse en task kræver, at eleverne aktivt bruger sproget til at kommunikere og interagere med hinanden. Det udvikler elevernes sprog. Faktisk gør den task-baserede undervisning, at eleverne kan bruge sproget aktivt lige fra begyndelsen, hvis de får hjælp til færdige udtryk, som de kan anvende i de konkrete sprogbrugssituationer.

Når eleverne producerer sprog og interagerer på målsproget uden at fokusere for meget på grammatik og korrekthed, styrker det deres *fluency*. Og det at opleve, at det er muligt at gøre sig forståelig på sproget og få sit budskab igennem, kan give en vigtig følelse af mestring.

Fordi taskbaseret undervisning efterligner virkelige situationer, får eleverne mulighed for at øve sproget i kontekster, der ligner dem, de møder i den virkelige verden. Det øger motivationen og engagementet.

Kilde: Det Nationale Center for Fremmedsprog

et boost, var der også udfordringer. Blandt andet fortæller hun, at selvom hun og de andre lærere i projektet gjorde meget ud af at fortælle eleverne, at arbejdet med en task handler om kommunikation, så havde eleverne stadig en oplevelse af, at grammatikken fyldte meget.

"Da vi evaluerede med eleverne, sagde de: 'Grammatik er utroligt vigtigt i et sprog-

fag'. Jeg tror, at vi kæmper lidt med nogle spøgelsers. At det nok er noget, de har med fra tidligere", siger hun.

Og netop det kan Mette Skovgaard Andersen bekræfte.

"Det kan godt være, at de har én lærer, der siger, at det er vigtigt at kommunikere, men hvis de igennem deres skoletid har fået noget andet at vide, så har de et andet billede af, hvad sprogundervisning er, og det kan tage tid at ændre. Og de har måske også nogle forældre, der mener, at grammatik er vigtigt," siger hun.

Er eleverne flasket op med, at det er vigtigt at udtrykke sig korrekt, kan der, ifølge Mette Skovgaard Andersen, være større sandsynlighed for, at de udvikler fremmedsprogsangst. Altså en angst for at sige noget. Hun fremhæver, at det at få eleverne til at sige noget i det hele taget er en udfordring, som mange lærere peger på.

"Inden for fremmedsprogsforskningen taler man om, at man kan opleve at have en såkaldt reduceret personlighed, når man skal lære et nyt sprog. Gennem et nyt sprog kan man ikke helt give udtryk for, hvad man mener, føler og tænker, og derfor kan man opleve ikke rigtigt at kunne udtrykke, hvem man er," siger Mette Skovgaard Andersen og tilføjer:

"Det kan være utroligt sårbart være et ungt menneske, der måske i forvejen kæmper med mange udfordringer, at skulle sætte sig selv i den position. Samtidig foregår meget sprogundervisning i blandede klasser, de såkaldte papegøjeklasser blandt andet. Det kan gøre det virkelig utrygt for eleverne at sige noget," siger hun og peger på, at en vej til at skabe et tryggere rum og en kultur, hvor det er okay at sige noget, kan være at arbejde i par eller mindre grupper.

"Selvfølgelig skal de på længere sigt gerne turde sige noget i lidt større forsamlinger.

Men hvis de trygge rum skal være lidt mindre til at starte med, så skal de da endelig være det," siger hun.

Svært kun at undervise task-baseret

Da Emmelie Kristina Krog og de øvrige lærere kastede sig ud i at udvikle task-baseret undervisning, var deres tanke, at alle forløb skulle gennemgås af tasks, men de fandt ud af, at det ikke var vejen frem.

"Det clashede med elevernes ønsker. For selvom de oplevede tasken frisættende og motiverende, ville de gerne have en evaluering og en vurdering, blandt andet af deres faglige niveau. Og vi havde som undervisere også et behov for at evaluere med eleverne. Derfor måtte vi bryde det ned, så tasken enten blev nogle løse aktiviteter eller noget, der knyttede sig til et konkret materiale fra timerne, som øvelsen, jeg omtalte," siger hun.

Marie Søgaard Thellessen er tysklærer på Rødkilde Gymnasium og var med i samme projekt som Emmelie Kristina Krog. Også hun føler, at projektet gav hende redskaber

til at booste elevernes motivation. Når hun laver task-baserede sekvenser i tyskundervisningen, oplever hun, at det giver afveksling og motiverer eleverne til at sige noget på tysk. Men det kræver, at de finder emnet relevant.

Projektet har desuden fået hende til at overveje, hvordan hun bedst underviser i grammatik.

"Jeg er faktisk gået over til at undervise i nogle centrale ting, som fx verbernes bøjning, på en lidt mere traditionel måde med et kompendium med nogle opgaver, fordi jeg synes, det er nogle emner, vi virkelig er nødt til at få talt om. Men samtidig er jeg

blevet bevidst om, at det er forskelligt fra elev til elev, hvor mange begreber jeg skal hæfte på. At det er nødvendigt at differentiere, hvor meget viden om grammatikken eleverne faktisk skal have, og hvornår de skal have den," siger hun og tilføjer:

"Det er måske ikke alle, der behøver at vide, hvad konjunktiv er. Det kan være, at de får nogle mundtlige øvelser, men at jeg ikke taler detaljeret med dem om, hvorfor det er sådan, mens andre måske er klar til noget mere," siger Marie Søgaard Thellessen.

Netop det at have øje for den enkelte elevs behov står, ifølge Mette Skovgaard Andersen, centralt, når man som i den task-baserede undervisning løbende skal give eleverne nye brugbare byggesten.

"Det gør det selvfølgelig mere vanskeligt, at man ikke bare kan præsentere grammatikken samlet for klassen og så forvente, at de træner det. Man er nødt til hele tiden at vurdere, hvilket behov den enkelte elev har," siger hun.

Mette Skovgaard Andersen kan godt følge de to lærere i, at det ikke er muligt udelukkende at undervise task-baseret, og at det kan være en god ide at have fællesfokus på sproget i opsamlingen, men hun foreslår at se den task-baserede undervisning som en grundstruktur, man kan tænke ud fra.

Hun fortæller, at der ikke er noget i tasken, der forhindrer den vurdering og evaluering, som Emmelie Kristina Krog og hendes elever efterspørger.

"Man kan sagtens evaluere task-baseret undervisning. Hvis man for eksempel har lavet øvelsen, hvor man skal finde ud af, hvem man er, kan man evaluere både, om tasken er lykkedes, og hvilke sproglige midler eleverne har brugt til at løse opgaven: Hvad de har lært? Og er der et særligt sprogligt fokus, de skal være opmærksomme på? Men som vores undersøgelse viser, ser det ud til, at lærerne generelt mangler redskaber, når de skal evaluere mundtligheden," siger Mette Skovgaard Andersen.

Undervisning til eksamen

Mette Skovgaard Andersen fremhæver, at der er en udfordring i, at der til de mundtlige eksamener i sprogfagene stadig er meget klassisk spørgsmål-svar-samtaler. Det kan nemlig sætte dagsordenen for undervisning

Det spiller ind på elevernes deltagelse i samtalen på et fremmedsprog

Selvom mundtlighed spiller en central rolle i fremmedsprogsundervisningen i Danmark, holder eleverne ofte igen med at kaste sig ud i classesamtaler på engelsk, tysk eller fransk.

Forskningsoversigten 'Mundtlighed i fremmedsprogsundervisningen' fra DPU, Aarhus Universitet, som fremmedsprogsforsker Line Krogager Andersen står bag, giver en række bud på, hvad der spiller ind på elevernes deltagelse i samtalen.

De 63 udvalgte studier peger på, at flere faktorer spiller ind på elevernes mundtlige deltagelse i undervisningen. Udover opgavetype og -kontekst handler det blandt andet om sociale relationer og den individuelle motivation.

De individuelle forudsætninger

Uafhængigt af elevernes kognitive forudsætninger er der, ifølge forskningen, nogle psykologiske variabler, der er afgørende for elevens succes med at udvikle mundtlige sprogfærdigheder, nemlig motivation, kommunikationsparathed og psykologisk tryghed.

De sociale relationer

Det sociale miljø i den enkelte klasse spiller en vigtig rolle for elevdeltagelsen. Fx kan der i nogle klasser være en kultur, hvor det er problematisk for eleverne at påtage sig rollen som 'den dygtige elev, der taler engelsk', viser flere studier.

Andre studier peger på, at elever er mere villige til at samtale med partnere, de kender, og som de oplever som velvillige og samarbejdende i samtalen. Desuden at samtaler i mindre grupper kan være mindre stressende for eleverne end classesamtaler.

Rammerne sættes i fællesskab

Studier inden for den samtaleanalytiske andetsprogsforskning viser, at elever og lærere i samspil sætter rammerne for, hvad der er relevante elevbidrag, og at det er disse rammer, eleverne orienterer sig imod. Hvis eleverne opfatter samtalen som fokuseret på korrekthed, så vil de forsøge at bidrage med korte og korrekte svar. Hvis de derimod forstår den som fokuseret på indhold, vil de i højere grad bidrage med længere, mere indholdsorienterede svar.

Klassesamtalen

Den lærerstyrede classesamtale kan udgøre en vigtig del af sprogundervisningens mundtlige interaktion, fordi det giver læreren mulighed for at involvere alle elever i en lærerfacilitet mundtlig aktivitet. Men den rummer også udfordringer. Det kan være svært at finde tid til at høre alle elever, og det store publikum i classesamtalen kan afskrække elever fra at tage ordet.

Det kræver et trygt rum, hvis eleverne skal turde tale tysk

Er det okay at sige noget i tysktimerne, eller opfattes det som lidt kikset, når man forsøger at begå sig i de tyske verber? Kulturen i klasseværelset spiller en afgørende rolle for, om eleverne kaster sig ud i at tale et nyt sprog, fortæller fremmedsprogsforsker Line Krogager Andersen.

I 2020 undersøgte Line Krogager Andersen som forsker på DPU, Aarhus Universitet, en række internationale studier i mundtlighed i fremmedsprogsundervisningen for at finde ud af, hvad der spiller ind på elevernes mundtlige deltagelse i undervisningen. En af konklusionerne var, at klasserummet som socialt fænomen spiller en afgørende rolle.

"Vi kan tale om motivation som noget, der ligger hos den enkelte. Altså psykologisk, hvor det handler om, hvad den enkelte elev kommer ind i klasserummet med, og så kan vi tale om motivation i klasserummet, som er et socialt fænomen. Hvordan er undervisningen? Og hvordan er stemningen? Er det for eksempel okay at sige noget på tysk, eller opfattes det som lidt kikset? Det er noget, der kan være afhængigt af øjeblikket og dagsformen, men det kan også være afhængigt af en kultur, der er blevet skabt over længere tid," fortæller hun.

Undervisningsformen har, ifølge Line Krogager Andersen, også betydning for elevernes motivation. Hun peger på, at særligt den task-baserede undervisning kan booste elevernes motivation. Men undervisningsformen i sig selv er ikke nok til at skabe en kultur, hvor man taler sammen, og hvor det er okay at begå fejl. Det skal man som underviser arbejde på.

Og her er man, ifølge Line Krogager Andersen, nødt til både at indtænke den

motivation, eleverne har med sig, og den motivation, der skabes i klassefællesskabet. Er det, man har i fokus, relevant for eleverne? Og har man skabt et rum, hvor det er trygt at sige noget på målsproget?

"Det tror jeg, at de fleste lærere er helt med på. Men det svære kan være, hvordan man gør det konkret," siger Line Krogager Andersen og forklarer, at når man skal skabe et trygt rum for mundtlighed på fremmedsprog, gælder de samme ting som for at skabe et trygt rum i klassen i øvrigt. Men alligevel kan det kræve lidt andre greb. En anerkendende sprogpædagogik blandt andet.

"Når læreren anerkender elevernes bidrag, ikke blot ved at takke eller give et ja/nej-svar, men gerne ved at stille opfølgende spørgsmål og få eleven til at uddybe sit bidrag, kan det skabe tryghed for eleven. Er elevens bidrag sprogligt ufuldendt, kan man også lave en *recast* ved gentage elevens bidrag i en let omformulering. På den måde kan man hjælpe eleven til at bygge videre, uden at pege på det, der ikke var korrekt," siger Line Krogager Andersen.

Hun fortæller, at det desuden er vigtigt at give eleverne god tid til at formulere sig på fremmedsproget. Det kan man gøre ved at sætte tempoet ned og måske give eleverne lidt tid til at summe eller skrive noter, før man sætter gang i en samtale i klassen.

gen, som også den nye lærerundersøgelse viser.

"I de fleste sprogfag skal man til eksamen læse en tekst, gøre rede for indholdet og perspektivere til andre tekster med lignende indhold. Selvom det foregår i en dialog, har det ikke den naturlige dialogens kendetegn. Det er snarere det, som forskningslitteraturen betegner som 'courtroom-praksis'. Man får ikke karakter for, om man var god

til at holde på ordet, tage ordet, give udtryk for at lytte, bryde ind osv. Man får karakter for, om man har forstået indholdet og kan præsentere det systematisk," siger Mette Skovgaard Andersen og refererer til bekendtgørelsen for tysk, hvor der blandt andet står: *'Der lægges vægt på, at eksaminanden på tysk kan præsentere og perspektivere tekstmaterialet og inddrage relevante elementer af kulturelle, historiske*

og samfundsmæssige forhold fra det studerede emne'.

Mette Skovgaard Andersen fremhæver, at når eksamensmundtligheden smitter af på undervisningen, er det, fordi lærerne gerne vil være gode lærere.

"De vil gerne gøre deres elever klar til eksamen. Men der er en risiko for, at det kommer til at stå i vejen for andre typer af mundtlighed, der måske er mere brugbare senere i livet." ●

Marie Søgaard Thellessen underviser i tysk og musik på Rødkilde Gymnasium.

Emmelie Kristina Krog underviser i fransk på Silkeborg Gymnasium.

Mette Skovgaard Andersen er ph.d. og centerleder hos Det Nationale Center For Fremmedsprog (NCCF).

Line Krogager Andersen er forsker i fremmedsprogsundervisning på UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole.

Læs mere om sprogundervisning

Som abonnent på **Gymnasieforskning** har du eksklusiv adgang til hele vores artikelarkiv på gymnasieforskning.dk. Her kan du blandt andet finde en



artikel i nr. 8, hvor Susana Fernandez forklarer, hvordan det kulturelle aspekt er under pres i sprogundervisningen.

Vi har også skrevet et helt tema om mundtlighed – både om at tale og lytte. Find det i nr. 21.



Gymnasieforskning er også en stor forskningsdatabase. Her finder du meget mere forskningsviden om sprogundervisning. Vi kan bl.a. anbefale disse to rapporter, som også danner grundlag for artiklen:

- Mundtlighed i fremmedsprogsundervisningen: Line Krogager Andersen.
- Muligheder for mundtlighed: Line Krogager Andersen.



Dramaserier med potentiale til undervisning i køn

Kønsforståelser, seksualitet og ligestilling optager i den grad unge, og de savner mulighed for at diskutere det i undervisningen. Det vil gymnasielærere gerne, men det er svært, for emnerne er potentielt sprængfarlige, og der mangler relevante undervisningsmaterialer. Nu foreslår nyt forskningsprojekt at bruge korte klip fra populære dramaserier til formålet.



Af Annette Haugaard

Sex Education er både titlen på en populær Netflix-serie og på det, som danske gymnasieelever efterspørger: Mere undervisning om køn, diversitet og ligestilling.

Sådan lyder konklusionen i et stort europæisk forskningsprojekt kaldet GEMINI, der via interviews med såvel elever som undervisere har undersøgt barrierer og muligheder for at undervise i emner som køn og ligestilling i gymnasiet i såvel Danmark som Irland, Italien og Rumænien.

Projektet viser, at danske gymnasie-lærere deler deres elevers ønske, men underviserne føler sig sjældent klædt på til opgaven. De savner relevante undervisningsmaterialer og oplever – lidt ligesom med seksualundervisning – at det er vanskeligt at arbejde med køn på en måde,

der er faglig frem for baseret på personlige holdninger.

"Jeg har ikke fået undervisning i det, og det var noget af det sværeste ved at blive gymnasielærer – hvor meget det fylder, og hvor lidt jeg ved," lyder det eksempelvis fra en kvindelig dansk gymnasielærer, der ligesom kolleger på i alt otte danske gymnasier er blevet interviewet om emnet.

Nu peger projektets danske forskere på en løsning, der er snublende nær: Brug populære dramaserier som pædagogisk redskab, for dem sluger unge allerede i store mængder i deres fritid.

"Dramaserier er en kæmpe del af alle unges liv, og mange af dem behandler køn, repræsentation, diversitet og ligestilling, som er emner, eleverne virkelig gerne vil diskutere og engagere sig indlevende i," siger Louise Brix Jacobsen, der som medieforsker ved Institut for Kultur og Læring på Aalborg Universitet er en af de danske bidragydere til GEMINI-projektet.

Serier om køn er godt selskab

Euphoria, Adolescence, Salsa og Friends er blandt de dramaserier, som unge flittigt tænder for derhjemme, når skoledagen slutter. Som et venskabeligt baggrundstæppe af afslapning og underholdning, imens de holder kontakt med omverdenen.

"Vi regnede med, at unge ser virkelig mange dramaserier, og det har vi i den grad fået bekræftet gennem interviews med dem. De ser ofte en serie flere gange, når de oplever, at stemningen, universet og karaktererne er godt selskab. Det foregår som *second screening*, hvor serien løber over skærmen på computeren eller fjernsynet, så de samtidig kan holde deres telefonskærm fri og åben for spil, SoMe og kommunikation med vennerne, uden at serien bliver afbrudt," siger Louise Brix Jacobsen.

GEMINI-projektets interviews med unge viser, at de foretrækker dramaserier om følelser, relationer og identitet, som de kan spejle sig i, og at der i handlingerne ofte indirekte indgår kønsrelaterede emner. >

Gemini-projektet

Det EU-finansierede GEMINI-projekt er en forkortelse for 'Gender Equality through Media Investigation and New Training Insights'. Forskere fra Danmark, Italien, Irland og Rumænien undersøger fra 2023 til 2025 unges brug af dramaserier, og hvordan de kan anvendes til undervisning i gymnasiet i emner om køn, ligestilling og diversitet. I Danmark har forskere fra Aalborg Universitet interviewet 10 undervisere fra otte gymnasier og 50 elever fra fem gymnasier, der tæller både stx og hhx samt skoler i såvel store som mindre byer.

"Jeg så Heartstopper, fordi jeg ville forstå, hvordan det er at være queer. Det er jeg ikke selv, men det er rart at få indblik i," lyder det for eksempel fra en dansk gymnasieelev i et fokusgruppeinterview til GEMINI-projektet.

Ifølge Louise Brix Jacobsen er unge på tværs af alle fire lande generelt meget optagede af køn, repræsentation og diversitet, fordi de er vokset op, imens forståelserne har ændret sig.

"Unge har stor bevidsthed og åbenhed om at diskutere blandt andet maskulinitet, femininitet, kønsroller og seksualitet, men det sker primært uformelt med deres jævnaldrende, og nogle af dem understreger, at det er vigtigt at indtænke det i undervisning så tidligt som muligt."

Vilje til køn trods udfordringer

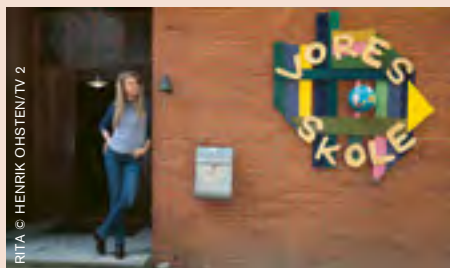
Set med gymnasielærares øjne er kønsforståelser og ligestilling bestemt også relevante undervisningsemner i eksempelvis dansk, samfundsfag, sprogfag, religion eller psykologi. Det er bare komplekst og krævende at inddrage i praksis, viser GEMINI-projektet.

"Der er generelt enighed om, at køn og diversitet er nødvendige og vigtige emner i undervisningen, men det er ikke særlig nemt. Underviserne har ikke lært, hvordan de gør, og mange oplever en generationsforskel, hvor det kan være svært at sige 'det rigtige' i mødet med elever for hvem, det ikke er fremmed at tale om de og dem i stedet for han og hun, og som er meget opmærksomme på

1 serie, 1 scene, 1 emne

Medieforskere fra Aalborg Universitet foreslår en ny tilgang til at arbejde med dramaserier og køn i undervisningen og giver her tre eksempler.

Rita, TV2: 'Bund eller bøsse!'



I det allerførste afsnit af TV2-serien om den kontroversielle lærer Rita er hele hendes brogede familie samlet til aftensmad på terrassen: de tre børn Jeppe, Molly og Ricco samt hans kæreste Bitten og hendes forældre, hvor det viser sig, at Riccos nye svigerfar også er Ritas gamle ungdomskæreste.

"Skål og velkommen," lyder det fra Rita, hvorefter Ricco forsøger at afbøde den akavede stemning med ordene "Bund eller bøsse!" Han kigger over på sin lillebror Jeppe og undskylder. Jeppe svarer "Jeg har sagt, at jeg ikke er bøsse. Okay?". Ricco svarer "Right."

Senere på aftenen sender Rita et ostefad rundt, og datteren Molly siger til sin bror "Skal du ikke smage noget brie? Det smager lidt af pik!" Jeppe afviser igen, at han er homo-

seksuel, og Rita siger "Nu skal I to lade være med at drille jeres homoseksuelle lillebror." Alle griner undtagen Jeppe, som forlader bordet og går op på sit værelse.

Ifølge medieforsker Louise Brix Jacobsen fra Aalborg Universitet er scenen et bud på undervisningsmateriale i køn og seksualitet.

"Den håndterer køn og seksualitet med humor og en positiv tilgang, hvor der på få minutter præsenteres indhold med mange vinkler, man kan diskutere."

Louise Brix Jacobsen nævner blandt andet, at Rita er en moderne, mangefacetteret kvinde, der giver anledning til at analysere kønsrepræsentation og karakteropbygning.

"Scenen viser, hvordan en hovedperson kan præsenteres gennem stilistiske virkemidler som en kompleks kvinde, der kombinerer traditionel empati med hårdkogt attitude. Rita har et feminint udseende og ryger, drikker og har et afslappet forhold til sex, hvilket traditionelt er tilskrevet manden."

Derudover er det en coming out-scene, der viser, hvordan samfundet har ændret syn på homoseksualitet.

"Citateret 'Bund eller bøsse' er en gammeldags talemåde, man næppe ville bruge

i dag. Men det bruges ikke til at gøre grin med Jappes seksualitet, men viser derimod, at ingen har det mindste problem med den undtagen ham selv. Det kunne man for eksempel sammenligne med Matador, hvor Daniel Skjern præsenterer sin mandlige kæreste for familien, og faderen reagerer stærkt negativt."

Zusa, YouTube: 'Det går lidt for hurtigt!'



I afsnit 5 af YouTube-serien Zusa, lavet i samarbejde mellem Kræftens Bekæmpelse, Børns Vilkår og Psykiatrifonden, inviterer teenageren Clara den unge mand Asger med ned i kælderens under en fest. Hun har tydeligvis seksuelle hensigter, men Asger er

diskriminerende omtale," siger Louise Brix Jacobsen.

I GEMINI-projektet peger underviserne desuden på, at det er svært at finde undervisningsmaterialer, der tematiserer køn, og at de ikke selv har tid til at udvikle dem.

"Det er vigtigt for både elever og lærere på gymnasier at have et fælles tredje som omdrejningspunkt for undervisningen, så man flytter fokus fra personlige holdninger og i stedet diskuterer køn, ligestilling og diversitet på en faglig måde. Underviserne forsøger at møde emnet i dialog med respekt for uenigheder og forskellig sprogbrug, men de efterspørger konkrete materialer, der er lette at gå til i sådan en plug & play-forstand. Man kan selvfølgelig bruge eksempelvis litteratur og reklamer, men populære drama-

"Unge har stor bevidsthed og åbenhed om at diskutere blandt andet maskulinitet, femininitet, kønsroller og seksualitet, men det sker primært uformelt med deres jævnaldrende."

Louise Brix Jacobsen

serier har den fordel, at de appellerer bredt til en stor gruppe unge," siger Louise Brix Jacobsen.

Påvirkning uden belæring

Et andet vigtigt fund i GEMINI-projektets interviews med unge er, at de er yderst følsomme overfor, hvordan køn, ligestilling og >

meget optaget af sin mobiltelefon, der ringer, imens de kysser.

"Hva' så, bro?" svarer Asger og beder sin ven om at købe cigaretter og en sixpack: "Jeg overfører, når du kommer. Tusind tak – du er en legende."

Clara kigger ømt på Asger og siger "Hva', er du klar nu eller hvad?" Asger vender sig straks om og begynder at åbne sin livrem. Clara siger "Arh, det går lidt for hurtigt. Det er ikke så fedt, når der er timer på." Asger svarer "Jamen, vi skal jo også nå op og feste lidt mere." Clara siger, "Jeg gider ikke, når din bro kommer lige om lidt, og du skal skynde dig helt vildt." Asger bliver vred og går ovenpå tilbage til festen.

Ifølge medieforsker Louise Brix Jacobsen fra Aalborg Universitet er Zusa et eksempel på en subtil tilgang til kønsrelationer i en serie, der ellers primært handler om sorg, psykisk sygdom og rusmidler.

"Den fortæller historier om unges relationer uden specifikt at gå ind i debatter om køn. Kønsidentiteter bliver fremstillet underspillet ved, at de unge bare 'er sammen' på en naturlig måde."

Louise Brix Jacobsen foreslår, at scenen bruges til at diskutere for eksempel samtykke, seksuelt ry og kønsroller.

"Scenen viser forskellige kønsmæssige tilgange til seksualitet og stiller Asgers 'bro-mentalitet' op mod Claras seksuelle selvtillid, hvor hun tydeligt siger fra og afslår ham, så hun fremstår stærk og samtidig trist

og alene. På den måde illustrerer situationen ikke et overgreb, men en situation, hvor begge parter ender med at være skuffede."

Zusa er instrueret af Jonas Risvig, der også står bag andre populære serier, som gymnassieelever fremhæver: Salsa, Dreng, Centrum og Grænser. De er alle autentiske skildringer af unges liv, identitet og sociale udfordringer.

Euphoria, HBO: 'Tror du, at du er en hård negl?'

I afsnit 8 af 1. sæson af HBO-serien Euphoria opsøger den unge kvinde Rue den jævnaldrende mand Nate udendørs til en fest på highschool. Hun konfronterer ham med, at hun ved, hans far optager hemmelige film af unge kvinder.

"Jeg har intet problem med at gå til politiet og fortælle, at Nate Jacobs far kan lide at kneppe børn," siger hun. Nate reagerer nedladende ved at sige: "Du bruger al din tid på en, der skrider og har glemt dig om ti år."

Scenen klipper til en fodboldkamp, hvor Nate scorer det afgørende touchdown og bringer hele stadion i begejstret ekstase – undtagen Nates far, der fuldstændig uengageret i sejren blot skuler olmt af sin søn.

Hjemme svines Nate til af faderen, der kynisk siger: "Du vandt kampen, men mistede kontrollen over holdet. Hvis du ikke fører an fremover, ender du med at tabe."

Nate bliver vred og mander sig truende op foran faderen og angriber ham korporligt, men

faderen slår ham omkuld og råber: "Tror du, at du er en hård negl?" Nate bryder sammen, brøler og slår sit hoved gentagne gange i gulvet. Faderen forlader ham.

Scenen er ifølge medieforsker Louise Brix Jacobsen et oplagt eksempel til at arbejde med køn og toksisk maskulinitet.

"Nate fremstilles det meste af tiden som usympatisk, kontrollerende og voldelig over for især kvinder, og i scenen ser man, hvordan han også selv bliver kontrolleret og ydmyget af sin far. Det illustrerer, hvordan serier bevidst flytter seernes sympati gennem karakterudvikling og flerdelte narrativer."

Louise Brix Jacobsen understreger, at scenen ikke undskylder Nates opførsel, men viser, hvordan traumer og en opvækst med en følelsesmæssigt fraværende far producerer mænd med urealistiske idealer om maskulinitet.

"Da Nate står alene tilbage på fodboldbanen efter sejren, forstår man, at han sætter lighedstegn mellem lederskab og dominans, hvilket går igen i hans forhold til kvinder. På blot fem minutter får man med scenen en kondenseret fortælling om maskulinitet, seksualitet og følelsesmæssig forvirring."

”Unge foretrækker meget tydeligt en naturlig repræsentation af køn i serier. Det må ikke være forceret, for de stiger øjeblikkeligt af, hvis de får en fornemmelse af, at en serie bevidst vil belære, eller at diversitet er noget, der skal vinges af.”

Louise Brix Jacobsen

diversitet behandles i dramaserier. Det skal helst foregå subtilt frem for direkte.

”Unge foretrækker meget tydeligt en naturlig repræsentation af køn i serier. Det må ikke være forceret, for de stiger øjeblikkeligt af, hvis de får en fornemmelse af, at en serie bevidst vil belære, eller at diversitet er noget, der skal 'vinges af',” siger Louise Brix Jacobsen.

Hun nævner en serie som 'And just like that' som eksempel på, at forskellige repræsentationer af køn og seksualitet råbes ud, hvorimod serien Euphoria naturliggør det ved blandt andet at lade en central person være transkønnet uden at gøre et nummer ud af det.

GEMINI-projektet viser endvidere, at unge skelner skarpt imellem virkelighed og fiktion, og selvom de mener, at sidstnævnte er godt til at skabe diskussioner om køn, diversitet og ligestilling, oplever de ikke, at dramaseriers indhold har betydning for deres holdninger.

”Deres logik er, at de alene bliver påvirket af noget virkeligt, og det er ikke tilfældet med dramaserier, men de anerkender, at andres holdninger kunne blive påvirket af serierne. Det skyldes formodentlig, at ingen ønsker at opleve sig manipuleret, men vi kan konstatere i de unges interviews med os, at der opstår livlige diskussioner, når de taler om dramaserier om køn, diversitet og ligestilling, og derfor er det oplagt undervisningsmateriale,” siger Louise Brix Jacobsen.

Refleksionsmetode på tre ben

De danske forskere bag GEMINI-projektet er nu i gang med at udvikle en konkret didaktisk metode til at flytte kønsrelaterede emner

Kønsbevidste danskere

Gymnasieelever i Danmark – og Italien – er generelt mere åbne, sprogligt reflekterede og bevidste om køn og kønsforståelser end deres jævnaldrende i Irland og Rumænien, viser forskningsprojektet GEMINI. Danske unge bruger i højere grad nuancerede begreber som nonbinær, repræsentation og diversitet, og de er særligt kritiske over for stereotype fremstillinger i dramaserier af for eksempel den 'sjove, larmende homoseksuelle' eller 'badass kvinder', der fremstilles som stærke ved at udvise klassisk maskuline træk. Hvor unge i de øvrige lande ofte oplever emner som køn og ligestilling som tabubelagte eller følsomme, udtrykker danske gymnasieelever tydeligt ønske om, at temaerne skal inddrages mere i undervisningen. Til gengæld er unge i alle fire lande fælles om at bruge dramaserier flittigt i fritiden og reagerer ens: De tager afstand fra serier, der virker belærende eller 'politisk korrekte' i deres fremstilling af køn og mangfoldighed.

ind i undervisningen på gymnasiet. I mangel på et bedre ord kaldes metoden lige nu GEMINI-trekanten, fordi den på flere måder har tallet tre som omdrejningspunkt.

”Vi arbejder dels med et afgrænset fokus på 1 serie, 1 scene og 1 emne, så man zoomer helt ind på klip af få minutters varighed som undervisningsmateriale. Det gør det overskueligt og betyder også, at man ikke juridisk overtræder ophavsretten,

når klippene bruges til kritisk at analysere kønsmatematikker,” siger Louise Brix Jacobsen.

Derudover indebærer GEMINI-trekanten, at man analyserer tre facetter af en scene i en dramaserie: det narrative fokus, medieanalytiske perspektiver og et bestemt kønsthema.

”Rækkefølgen af de tre aspekter er ikke vigtig, men det svarer til at arbejde med scenens *hvad*, altså fokus, og plottet, scenens *hvordan*, og fortællingens mediemæssige virkemidler, og endelig scenens *hvorfor*, forstået som temaet, der kunne være et bestemt perspektiv på køn,” siger Louise Brix Jacobsen.

Det konkrete undervisningsmateriale til brug af GEMINI-trekanten er endnu ikke færdigt. Der findes eksempler på hjemmesiden gemini.unilink.it, og en kommende bog vil indeholde udbyggede modeller. ●

Louise Brix Jacobsen er lektor og ph.d. ved Institut for Kultur og Læring på Aalborg Universitet, hvor hun forsker i medier, serier, identitet og køn. Hun er sammen med sin kollega Kim Toft Hansen de danske repræsentanter i forskningsprojektet GEMINI. Derudover har hun bl.a. forsket i forholdet mellem fiktion og virkelighed i satiriske fake news og kendtes selvfremstillingsstrategi på tværs af medieplatforme.

Læs mere på gymnasieforskning.dk

Vil du vide mere om at bruge tv-serier til at tale om køn og seksualitet, så klik ind på Gymnasieforskning.dk, hvor du finder rapporten *Knowing the gender equality issue through the lens of TV series*. Her uddyber forskerne pointerne fra denne artikel.

Du kan også finde både artikler og podcast om emnet. Vi anbefaler:

→ Hvordan påvirker manofæren dine elever, og hvad kan du gøre ved det? Lærerværelset, podcast.

→ Lærere undgår særlige ord, men eleverne efterlyser samtalen: Interview med Manté Vertelyt i *Gymnasieforskning* 28.



BOOK EN PH.D.-STUDERENDE

Vil du inspirere dine elever med forskning og fremtidsmuligheder? Og vil du vise dem, hvordan det, de lærer, kan løse udfordringer fra virkeligheden?

Book et gratis besøg af en ph.d.-studerende fra DTU, og få aktuel forskning leveret direkte til klasselokalet.

Den ph.d.-studerende fortæller om sin vej fra teenagetid til forskningsliv, deler karrierelæring og inspirerer eleverne med levende forskning fra sit felt.

Vores passionerede ph.d.-studerendetilbyder en lang række oplæg, der passer til fagene biologi, bioteknologi, fysik, geoviden- skab, kemi, matematik, naturgeo- grafi, sam- fundsfag og tekno- logi.



Læs mere og book på:

dtu.dk/phd-besoeg

Er dine elever klar til AI? Er du?



På Gymnasiekonferencen 2025 sætter vi fokus på 'Eleven som kritisk og kompetent AI-bruger'.

Sammen med førende forskere, elever, lærere og ledere undersøger vi, hvordan vi i samspil med AI udvikler elevernes kompetencer ind for skrivning, læsning og kreativitet.

Mød blandt andre forskerne
Christian Dalsgaard, Lene Tanggaard,
Christian Byrge og Ane Qvortrup.

På konferencen får du:

- Den nyeste forskningsviden om AI i undervisningen
- Stærke praksiserfaringer fra udviklingsprojekter med AI
- Indblik i de nyeste initiativer inden for AI på ungdomsuddannelserne
- Erfaringsudveksling med dygtige kolleger
- Og gode ideer til egen undervisning

